

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BASEL II SERMAYE YETERLİĞİ
UZLAŞISI'NDA RİSK YÖNETİMİ VE
TÜRKİYE'DE KOBİLERE OLAN ETKİSİ

Emine ÖZELCİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MBA

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR

İSTANBUL

2009

ÖZET

Tezin Başlığı: Basel II Sermaye Yeterliği Uzlaşısı'nda Risk Yönetimi ve Türkiye'de Kobilere Olan Etkisi

Yazar Adı: Emine ÖZELCİ

Bu yüksek lisans tez çalışmamızda, Basel II adı verilen bankaların uyması zorunlu olan çeşitli çalışma kriterlerini açıklamaya çalışacağız. Bankaların krize ve ekonomik çalkantılara karşı dayanıklılığını arttırmaya yönelik banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının %8'den az olamayacağını ifade eden sermaye yeterlilik göstergesi olan Basel I, günümüzde yerini daha gelişmiş bir sistem olan Basel II'ye bırakmak üzeredir.

İlk bölümde genel olarak risk, risk yönetimi ve risk çeşitleri incelenmiş; risk yönetiminin finans piyasasındaki aktörler için ne kadar önem taşıdığı anlatılmıştır. Risk yönetimi getiri, sermaye ve riski ilişkilendiren; bunlar arasında optimum dengeyi sağlayan bir yaklaşımdır. Bankalar getiri sağlamak amacıyla aldıkları kararlar ile kaynaklarını çeşitli alanlarda kullanırlar. Bu işlemler sırasında çeşitli riskleri üstlenirler. Önemli olan nokta en doğru kararların verilip verilmediğinin, alınan riskler karşısında yeterli getirinin elde edilip edilmediğinin ve buna ayrılan kaynakları ayırmaya değip değmediğinin ölçülebilmesidir.

İkinci bölümde Basel I ve Basel II ile birlikte gelen yenilikler anlatılmış, iki uzlaşım arasındaki farklardan bahsedilmiştir. Ayrıca Basel II'nin üç temel aşaması olan asgari sermaye yeterliliği, denetimsel inceleme süreci ve piyasa disiplinin sağlanması detaylı olarak izah edilmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin Basel II sermaye yeterliliği uzlaşımının getirdiği yeni regülasyonlar karşısında neler yapmaları gerektiği anlatılacaktır. KOBİ'lerin büyük şirketlere oranla daha esnek hareket edebilme ve hızlı kredi sağlama imkanlarının devam edebilmesi için Basel – II uzlaşımı yükümlülüklerini sağlamaları gerekmektedir. Bu açıdan da bakıldığında KOBİ'ler için getirilen çeşitli öneriler akademisyenlerin ve yöneticilerin değerlendirmesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Risk Yönetimi, Kobi, Basel I ve Basel II

SUMMARY

Title: Risk management in Basel II and The Effects of Basel II on Turkish Small and Medium Sized Enterprises

Author : Emine ÖZELCİ

In this master thesis, we try to criticize the new capital measurement and capital standards of Basel II that the financial institutes have to adapt. To improve resilience of banks against economic turmoil of bank capital, bank capitals cannot be less than %8 of risky assets. The Basel I is getting give place to improved Basel II Capital Measurement and Capital Standarts.

In the first chapter, we try to express the definition of risk, risk management and risk types and their role and importance of financial actors briefly. Risk management associates the incomings, capital and risk factor. It tries to optimise the balance between these elements. The trade banks use their incomings in various areas, these operations includes some risks. The main point is to make right decisions, then to control the operation process and evaluate the successful using of reserved sources.

In the second chapter, it is explained new process and regulations of Basel II, and pointed the differences between the first one. Basel II has three important pillars: calculation of minimal capital requirements, supervisory review process and market discipline. In the last chapter, it is tried to explain the needing actions of Small and Medium Sized Enterprises that is operating for Basel II in Turkey. Small and medium sized enterprises are more flexible and take credit rapidly than large sized companies in financial sector. To maintain these abilities, they have to perform Basel II regulations perfectly. In this perspective, we present some process and operation suggestions about Small and medium sized enterprises for the academicians and managers.

Key Words: Risk Management, KOBİ, Basel I and Basel II

TEŞEKKÜR

Eđitim hayatıma yön vererek bana farklı bir bakıő ačíı kazandıran, tez danıőmanım Sn Prof. Dr. Müjdat ŐAKAR'a, çalıőmalarıma önemli katkıda bulunan Sn Dr. Birgöl ŐAKAR'a teőekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca tez çalıőmalarım sırasında beni yalnız bırakmayarak sürekli destekleyen aileme de teőekkür ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	iii
SUMMARY	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. RİSK YÖNETİMİ	4
2.1 Risk Ve Risk Yönetimi'nin Tanımı	4
2.2 Risk Yönetiminin Amaçları Ve Alanları	6
2.3 Risk Yönetiminde Öz Sermaye	9
2.4 Bankaların Karşılaşabileceği Riskler	10
2.4.1 Likidite Riski	11
2.4.2 Operasyonel Risk	13
2.4.2.1 Operasyonel Risk Türleri	15
2.4.2.2 Operasyonel Risk Dış Kayıp Verisi - Genel Kapsamı Ve Dış Veri Kullanım Alanı	17
2.4.3 Piyasa Riski	18
2.4.4 Yapısal Faiz Oranı Riski	19
2.4.5 Kredi Riski	21
3. BASEL SERMAYE UZLAŞISI VE TARİHÇESİ	23
3.1 Basel'in Tarihçesi	23
3.2 Basel I'nin Temel Koşulları	37
3.2.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği	37
3.2.2. İkinci Yapısal Blok: Denetim Otoritesi	39
3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini	43
3.3 Sermaye Yeterliliği Kavramı	46
3.4 Yeni Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'na Yapılan Eleştiriler	51
3.5 Basel II Ve Basel II'nin Türkiye İçin Önemi	52
4. KOBİLER VE TÜRK FİNANS SEKTÖRÜ	59
4.1 Kobi'lerin Tanımı	59

4.1.1 Basel II Standartlarına Göre Kobi Olma Şartları	59
4.1.1.1. Borçlunun Kimliği Kriteri	60
4.1.1.2. Ürün Kriteri	60
4.1.1.3. Portföy Çeşitlendirmesi Kriteri	60
4.1.1.4. Kredi Büyüklüğü Kriteri	60
4.2 Türk Kobi'lerinin Finansman Sorunları	60
4.3 Kobi'lerin Önemi	64
4.4 Türkiye'de Kobilerin Yaşadığı Genel Sorunlar	64
4.5 Türk Kobi'leri Ve Bankalar Arasındaki İlişkiler	66
4.6 Kobi'lerin Basel Iı Kriterlerine Uyum Sağlayabilmeleri	
İçin Almaları Gereken Önlemler	69
4.7 Basel II'ye Uyum Sürecinde Türkiye'de Faaliyet Gösteren	
Kobi'lere Düşen Görevler	74
4.7.1 Kurumsallaşma	74
4.7.2 Güçlü bir özsermaye yapısı	74
4.7.3. Yeterli net işletme sermayeye sahip olmak	75
4.7.4. Derecelendirme Gerçeğinin KOBİ'lerce kabul edilmesi	75
4.7.5. Kobilerin kendi risklerini ölçümleyebilmesi	77
4.7.6. Şeffaf bir yapıya sahip olmak	77
4.7.7. Güçlü mali göstergeler ve sermaye yapısı oluşturmaya	
çalışarak iyi bir derecelendirme notuna sahip olmak	77
4.7.8. Esas faaliyet alanlarında çalışmaya gayret göstermek	78
4.7.9. Tepe yönetimden başlayarak en alt düzeydeki çalışana	
kadar kurumsal yönetim ilkelerini benimsemek	79
4.8 Kamu Otoriteleri Tarafından Yapılması Gerekenler	79
5. SONUÇ	81
KAYNAKLAR	82
ÖZGEÇMİŞ	89

ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ

Şekil 2.1	Finansal Risk	8
Şekil 3.1	Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın 3 temel yapısal bloğu	37
Tablo 3.1	Basel I ile Basel II arasındaki farklılıklar	26
Tablo 3.2	Üç büyük rating kuruluşunun derecelendirme notları	27
Tablo 3.3	Mevcut bankacılık düzenlemeleri ve yeni düzenlemeler arasındaki farklar	28
Tablo 3.4	Devletlerden ve Bankalardan Olan Alacaklara İlişkin Risk Ağırlıkları	39
Tablo 3.5	Şirketlerden olan alacaklara ilişkin risk ağırlıkları	39
Tablo 3.6:	Bankacılık Krizlerinin Neden Olduğu Finansal Kayıplar	45
Tablo 3.7.	Standart Yönteme Göre Derecelendirme Sınıfları	53
Tablo 3.8.	Sistem ve Altyapı Yeterliliği	58
Grafik 4.1	KOBİ kesimine kullandırılan kredilerin yıllar itibariyle artış yüzdesi	63

1. GİRİŞ

Bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirleyen ve risk yönetimini ön plana çıkartan Basel-II düzenlemesi tüm iş dünyası ve küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) için yeni bir dönem açmaktadır. Ticari bankalarla işletmeler arasındaki kredi ilişkileri daha detaylı ve kapsamlı kurallara bağlayan, KOBİ'leri bilançolarından yönetim yapılarına, yaptıkları ihracattan, risk ölçüm yöntemlerini uygulayıp uygulamadıklarına kadar her alanda incelemektedir. Bu nedenle Basel II sermaye yeterliliği uygulamalarının finansal piyasalarda borçlanma maliyetlerine doğrudan etkisi olacaktır.

Önceden geliştirilen Basel-I standardı, Türk Bankacılık Sisteminde sermaye yeterliliği oranı kavramının yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Basel-II kapsamındaki teknik hususlar dikkate alındığında, bankacılık faaliyetleri ile bunların düzenlenmesi ve denetlenmesi açısından köklü değişiklikler getiren uluslararası bir standarttır. Basel-II sermaye yeterliliği uzlaşısının Türkiye'de standart yöntemler bazında 2008 yılında yürürlüğe gireceği karara bağlanmış ancak, belirlenen bu tarih 2009 yılına ertelenmiştir. Geçiş takip eden yıllardan itibaren de standart yöntemlerin yanı sıra ileri yöntemler hesaplamasına geçilebilecektir. Basel -II'nin, başta bankalar ve bankacılık denetim otoriteleri olmak üzere, bankalar ile iş ilişkisinde bulunan tüm taraflar (kurumsal ve bireysel müşteriler, derecelendirme şirketleri, veri sağlayıcı şirketler vb.) ve ülke ekonomileri üzerinde önemli etkilerinin olması beklenmektedir. Basel-II sermaye yeterliliği uzlaşısı, ülkemiz açısından olumlu ve olumsuz etkileri birlikte değerlendirildiğinde daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak düşünülmektedir. Basel-II ile beklenen faydaların başında bankaların risk yönetiminin etkinliğinin artması, aracılık fonksiyonlarını daha iyi yerine getirebilmeleri, sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması, kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması, bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme alanlarda gerçekleşmesi gibi konu başlıkları gelmektedir. Ayrıca Basel-II bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için sunulmuş önemli bir fırsattır.

Basel-II'nin muhtemel etkilerinin en çok tartışıldığı kesim küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdir (KOBİ). KOBİ'lerin ülke ekonomileri içerisinde kritik bir konumda olmaları, KOBİ'lerin Basel-II standardında yer alan bazı avantajlı uygulamalardan faydalanmalarının diğer şirketlere göre daha zor olması nedeniyle Türkiye'deki KOBİ'lerin Basel-II'den ne şekilde etkileneceği ele alınmıştır. Ülkemizde faaliyette bulunan KOBİ'lerin Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısından elde edeceği avantajlar, şirket olarak almaları gereken önlemler ve süreç içerisinde karşılaşacakları zorluklar son bölüm içerisinde detaylı olarak analiz edilmiştir.

Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı, teorik olarak incelendiğinde Basel I'den daha kısa ömürlü bir anlaşma olabilir. Bunun başlıca nedenlerinden ilki bir çok kurum ve ekonomist tarafından sisteme yapılan eleştirilerdir. Basel I ve Basel II'nin de getirdiği yenilikler ve yapısal farklılıkları ilerleyen bölümlerde açıklanacaktır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurulunun Mayıs 2009 raporuna göre, sektörün toplam aktif büyüklüğünün %47'sini oluşturan bankalar bireysel bazda, %43'ünü oluşturan bankalar ise konsolide bazda CRD/Basel II'ye ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koymuştur. Bankacılık sektörünün %98'i CRD/Basel II çalışmalarını yürütecek üst yönetim ve birimlerini oluşturmuş, %78'i sorumlu personelini, %69'u ise komitelerini belirlemiştir.

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın önemli bir koşulu finansal kesimdeki istikrarı gerçekleştirmektir. Sağlam ve istikrarlı bir bankacılık sektörünün sağlanması, nicel ve nitel bir takım koşulların bir araya gelmesiyle mümkündür. Söz konusu unsurları bir araya getirmiş bulunan Yeni Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı'nın, bankacılık sisteminde risklerin daha iyi yönetilmesini teşvik edecek olması sebebiyle, bankacılık sektörünün ve buna bağlı olarak ülkemizin makro ekonomik istikrarına katkı yapması beklenmektedir.

Olumlu ve olumsuz etkileri birlikte değerlendirildiğinde Basel-II ülkemiz açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmektedir. Türkiye, bir AB üye adayı olarak da Basel II'nin AB

mevzuatındaki yansımaları benimsemek ve uygulamak durumundadır. Türk bankacılık sektörü Şu an itibarıyla tam olarak Basel-II'ye hazır olmamakla birlikte Basel-II'nin uygulanabilmesi yolunda önemli mesafe kaydedilmiştir ve mevcut eksikliklerin giderilmesi ve olası sorunların aşılması yönündeki çalışmalar devam etmektedir. BDDK bu konuda bankalar ve diğer ilgili taraflar ile yakın işbirliği içerisinde çalışmalarını devam ettirmektedir.

Buna ek olarak, Basel II'ye geçiş Türk bankacılık sektörünün uluslararası bankacılık sistemine entegrasyonu için değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlara verdiğimiz taahhütlerin yerine getirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla Basel II, geri dönülemez ve dışarıda kalınmaz bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. RİSK YÖNETİMİ

2.1 Risk Ve Risk Yönetimi'nin Tanımı

Risk yönetimi, işletmelerin işlevleri sırasında ortaya çıkabilecek risklerin önceden dikkatli bir biçimde ve ayrıntıları ile tanımlanıp değerlendirilmesi ve bu riskleri minimize edecek veya tam olarak ortadan kaldıracak önlemlerin alınması olarak tanımlanabilir¹. Bir başka tanıma göre de risk, bir işleme ilişkin bir parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın ortaya çıkması ile neticelenebilecek ekonomik faydanın azalması ihtimalidir. (ekonomik değer belirsizliği) Risk yönetimi, risk ve getiri arasında şirket yönetimine uygun bir geçiş veya değişim yapabilmesini sağlayan bir süreçtir². Risk yönetiminin görevi, mali bünyenin sağlamlığı ve mali performans arasındaki dengeyi bulmak ve bankaların taşıdıkları riskler için yeterli risk ölçme ve yönetme tekniklerine sahip olmaktır³.

Riskin en temel tanımı ise, beklenen yani gerçekleşmesi en muhtemel sonuç ile gerçekleşen yani fiili sonuç arasındaki sapmadır. Mikro ekonomide ve finans teorisinde, bireylerin riskten sakınan bir davranış tarzına sahip oldukları ifade edilir. Aslında bireylerin sakındıkları risk değil belirsizliktir.⁴

Günümüzde risk yönetimi her faaliyet alanının ve sektörün ayrılmaz bir parçasıdır. Örgütler, risk yönetimine bağlı olarak yeni bir organizasyon yapısı

¹ Hubbard, D., "The Failure of Risk Management: Why It's Broken and How to Fix It", John Wiley & Sons, 2009

² Yüzbaşıoğlu, A.N., "Risk Yönetimi ve Gözetim Teknikleri" , Risk Yönetimi Konferansı Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, İstanbul, 2003, s. 2

³ GÜR, E., "Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Risk Ölçüm Yöntemleri", T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 1

⁴ Bolgün, K. E., Akçay, M. B., "Risk Yönetimi Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış", Scala Yayıncılık, 2003, s. 111

oluştururlar. Örgüt tarafından uygulanan Projenin kendisi, riskleri ve fırsatları kapsamında proje yönetimi tarafından dikkatli bir şekilde analiz edilir ve bu analiz sonrasında iş sürecine dahil edilir.⁵ Özellikle de bankacılık sektöründe risk yönetimi profesyonel anlayış gerektiren bir yönetim fonksiyonudur. Bankalar ve finansal kuruluşlar, risk yönetimi süreci kapsamında, maruz kalınan risklerin türleri ve boyutları ile bu risklerin nedenleri ve kontrol yöntemleri hakkında net fikirlere sahip olabildiklerinde, stratejik karar alma süreçlerinde etkinliği sağlayabilmektedirler. Bu nedenle, bankalarda risk yönetimi sisteminin ürettiği analiz ve araştırma sonuçlarının, stratejik karar alma süreçlerinin bir parçası haline getirilmesi hayati hususlardan başında gelmektedir.⁶ Risk yönetimi uygulayan firmalar belli başlı ilkeleri uygulamak zorundadır:

- Risk yönetiminde en önemli faktör kullanılan teknikler değil, riski değerlendirenlerin deneyimleridir. Dolayısıyla deneyimli yönetici ve danışmanlarla çalışmak tercih edilmelidir.
- Risk yönetiminde en önemli ilkelerinden biri de neyi bilmediğini iyi anlamaktır. Her tekniğin ve modelin varsayımlar üzerine kurulu olduğunu unutmamak ve bu varsayımları sorgulamak gereklidir.
- İşin, farklı riskleri dengeli bir şekilde üstlenecek yapıda kurulmasına dikkat etmek gerekmektedir.
- Risk yönetiminde ve denetim mekanizmalarında disiplinli bir yaklaşımla düzenli olarak kontrolün sağlanması gereklidir.
- Risklerle birlikte, getirilerin de düzenli olarak ölçülmesi ve takip edilmesi iyi bir yönetim için gereklidir.

Etkin bir risk yönetimi için güçlü özkaynak gereklidir. Kurumsal yönetim uygulamalarında şirket bünyesinde en iyi yaklaşımların benimsenmesi risk yönetimi

⁵ OLSSON, R., "In search of opportunity management: Is the risk management process enough?", International Journal of Project Management, vol.25, 2007, s. 745

⁶ ULUDAĞ, İ., "Finans Kulüp Konferansı Açılış Konuşması", Kadir Has Üniversitesi, 2006, s.2

işlevini icradan bağımsızlaştırır ve daha güçlü kılar. Ayrıca risk yönetimi stratejik bir işlev olup, kuruluş için değer oluşturma faaliyetleri ile yakından ilgilidir.⁷ Son yıllarda, bankalardaki risk yönetimi artan bir öneme sahip olmaktadır. Genellikle bir zarara uğrama olasılığını ifade eden risk kelimesi, bankalar açısından ele alındığında başarısız olmayı ifade eden bir kavramdır.⁸ Bankalar ve banka danışmanları, özellikle de portföyü geniş olan bankaların risklerini azaltmak için böyle bir yönetim anlayışının zorunda olduklarının farkına varmaları ile birlikte bankacılık ve finans sektörlerindeki risk yönetimi anlayışı gelişmiştir.⁹

Risklerin tanımlanması ve sınıflandırılması ile birlikte, risk yönetimindeki teknikler dört ana grupta toplanır:¹⁰

- Riskten kaçınma
- Riski en aza indirme
- Dış kaynaklandırma veya sigorta ettirme
- Riski kabullenme ve borçlanma

2.2 Risk Yönetiminin Amaçları Ve Alanları

Karlılığa ve likiditeye ilişkin kararlar daima belirsizlik koşulu altında alınır. Bu belirsizliği gidermek üzere tahminde bulunurlar. Tahmin ile gerçekleşmenin aynı ölçüde olmaması veya tahmin hatası bir kayıp yaratıyorsa riskin kendisidir. Özellikle bankalarda yanlış tahminlere dayanarak alınan kararlar, sadece bankanın karlılığı için değil bankanın likiditesi içinde risk oluşturur. Bankanın kârlı

⁷ YÜZBAŞIOĞLU, A.N., “Risk Yönetimi ve Gözetim Teknikleri” , Risk Yönetimi Konferansı Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, İstanbul, 2003, s.35

⁸ KARACAN, A.İ., “Bankacılık ve Kriz”, Creative Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.19

⁹ Cebenoyan, A. S., Strahan, P.E., “Risk management, capital structure and lending at banks”, Journal of Banking & Finance vol. 28, 2004, s.20

¹⁰ DORFMAN, M. S., “Introduction to Risk Management and Insurance” , Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, 2007, s.3

olduğu halde ödemeleri zamanında yapamaması veya ödemeleri zamanında yapabilmesine rağmen ortaklarını memnun etmeyen bir karlılık düzeyi bankanın geleceğini tehdit eden en temel riskleridir. İşte banka işletmesinin hem likit kalmasını, hem de karlılığını garanti etmek amacıyla, mevcut risklere karşı uygulanan politikalar demeti risk etmek amacıyla, mevcut risklere karşı uygulanan politikalar demeti risk yönetimi olarak adlandırılabilir. Riskler de anlamda karlılığa yönelik riskler ve likiditeye yönelik riskler şeklinde sınıflamak olanaklıdır.

Finans Piyasasında Risk kavramı, Volatilite yada Sigma olarak finans bilimi kapsamında incelemektedir. Olası zararlar iki faktörün kombinasyonundan ortaya çıkmaktadır. Bunlar finansal değişkenin volalitesi ve riske bağlı pozisyonlarda ortaya çıkan açıktır. Finansal kurumlar doğal olarak finansal değişkenlerin volalitesi üzerinde herhangi bir kontrol yetenekleri bulunmamakla birlikte riske açık pozisyonlarını yönetme imkânına sahiptirler.¹¹

Riski genelde iki ana gruba ayırmak mümkündür. Bunlar;

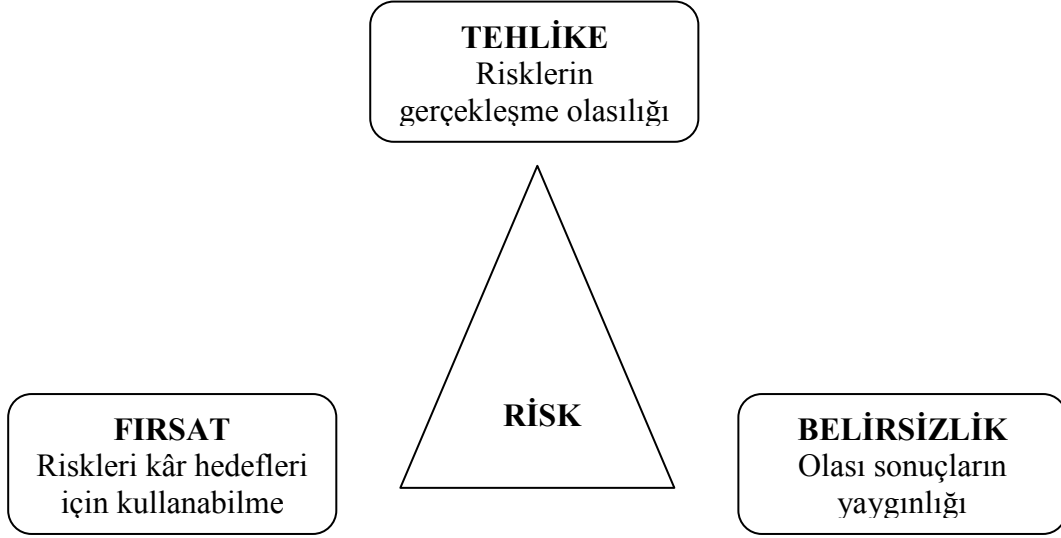
1. Piyasa ya da sistematik risk
2. Firmaya özgü ya da sistematik olmayan risk

Sistematik risk (piyasa riski ya da çeşitlendirilemeyen risk) sistematik faktörlere bağlı olarak varılan değerinin değişme riskidir. Bu riskten korunulabilinir ancak bu risk tamamen çeşitlendirilemez (yok edilemez). Tüm yatırımcılar, ekonomik faktörlere bağlı olarak ellerindeki varlıkların ya da verdikleri borçların değerlerinin değiştiiği zaman bu riskle karşılarlar. Sistematik risk çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir ve bankacılık sektöründe sistematik riski üç grupta incelemek mümkündür. Bunlar; faiz oran riski, döviz kuru riski, menkul kıymet fiyat riskidir.¹²

¹¹ BOLGÜN, K. E., AKÇAY, M. B., “Risk Yönetimi Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış”, Scala Yayıncılık, 2003, s.115-116

¹² GÜR, E., “Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Risk Ölçüm Yöntemleri”, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.12

Şekil 2.1: Finansal Risk¹³

Bankalar ekonomi içinde buldukları konum nedeniyle, yetkili kamu otoriteleri tarafından diğer işletmelere oranla daha sıkı kontrol altındadırlar. Kamu otoriteleri bankaların hem likiditelerini, hem de önemli ölçülerde zararlarını engellemek amacıyla bazı sınırlamalar getirirler. İleride değinileceği gibi bu sınırlamaların bazıları Bankalar Kanunu içinde yer alırlar. Bazıları da Hazine ve Merkez Bankası tarafından, kendi kuruluş kanunlarına istinaden veya değişik mali kanunların bunlara verdiği görev ve yetki dâhilinde uygulanırlar.¹⁴

Ancak banka yönetimi bu sınırlamalar veya düzenlemelerle yetinmeyip ek önlemler alarak karlılığı ve likiditeyi garanti etmek zorundadır. İşte bu nedenle her banka üst yönetimi kendi durumuna uygun bir risk yönetim politikası izler. Banka işletmelerinde geniş anlamda risk yönetimi dört adımda belirlenir. Bu aynı zamanda risk yönetim sürecinin fonksiyonları olarak da nitelenebilir:

¹³ Bolgün, E. ve Akçay, B., Akçay. Risk Yönetimi , İstanbul, Scala Yayıncılık, 2003, s.113

¹⁴ KAVAL, H., 2000. Bankalarda Risk Yönetimi, Yaklaşım yayınları, Ankara, s.23-24

a) 1.Adım: Risklerin Belirlenmesi

Bankanın, işletmesine özgü risk tiplerinin ne olduğunu, bunların birbirlerinden farklarını ve bunlara ilişkin uygulanan politikalarını tespit aşamasıdır.

b) 2.Adım: Risklerin Ölçülmesi, Sayısallaştırılması

Birinci aşamada tespit edilen risk tiplerinin nasıl ölçülebileceğinin belirlenmesi veya sayısallaştırılmasıdır.

c) 3.Adım: Risk Yönetimi Kararlarının Uygulanması

Ölçülen ve somut şekle getirilen risk türlerinden kaçınıcı ve bunlara karşı koruyucu politikaların uygulanmasıdır.

d) 4.Adım: Risk Yönetim Politikasının Sonuçlarının Kontrolü

Alınan politik karar ve önlem uygulamalarının başarısını tespit ve devamlı bir süreç içerisinde uygulanan politikaların gözlenmesidir. Bir bütün içinde ele alınırsa risk yönetim politikaları bu aşamalardan geçer. Risk yönetimi dendiği zaman tüm bu aşamaları içerir.

2.3 Risk Yönetiminde Öz Sermaye

Ticari bankalar farklı türden riskleri bünyelerinde taşırlar. Bu risklerin yoğunlaşp, birleşip bankanın geleceğini tehdit eder duruma gelmesi her zaman mümkündür. Banka üst yönetimi bankasının bu aşamaya gelmemesi için değişik riskten kaçınıcı ve koruyucu politikalar izler. Ancak bu politikalar izlenirken, riskler tamamen yok edilemezler. Kaçınılamayan veya önlem alınamayan bu riskler karşısında bankanın geleceğini teminat altına almak için ilk korunak, bankanın özsermayesidir. Özsermaye bankanın aktifleri ile borçları karşılandıktan sonra kalan kısmıdır ki, bu kısmın banka yönetiminde değişik fonksiyonları vardır. Ancak bu fonksiyonlarını yeterince icra edebilmesi için özsermayenin unsurlarını tanımak, alacaklılara karşı nelerin kolayca paraya çevrilerek teminat olabileceğini bilmek, başka bir ifade ile bankanın risklerine karşı özsermayenin hangi ölçülerde karşılık

(teminat) olabileceğini tespit oldukça önemli, muhasebe, bankacılık ve finans çevrelerini oldukça uzun ve detaylı çalışmak zorunda bırakan bir konudur.¹⁵

Bankalar, bankacılık sektöründe ortaya çıkabilecek krizlerde öngörülemeyen zararlarını telafi edebilmek ve sermaye yapılarını izleyebilmek için, sermayelerini belirli bir düzeyin üstünde tutmak zorundadırlar. "Banka sermayesinin" sağladığı fonksiyonlar şu şekildedir:¹⁶

- Banka sermayesi, bir bankanın kurulması ve faaliyete başlaması için gerekli masrafların finansmanını sağlar.
- Banka sermayesi, banka için bir fon kaynağıdır.
- Banka sermayesi, mevduat fonlarının bankaya çekilmesini sağlayan önemli bir araçtır.
- Banka sermayesi, bankaya para yatıracak mevduat sahiplerine, bankaya borç veren kişi ve kuruluşlara, banka ile ticaret ilişkisine gireceklere gerekli güveni sağlar.
- Banka sermayesi, banka yönetiminin önceden tahmin edemediği zararları karşılamak için bir güvence sağlar.
- Banka sermayesi, bankanın iflası veya tasfiyesi durumunda bankadan alacaklı olanların uğrayabilecekleri kayıpları en aza indirmeyi sağlar.
- Banka sermayesi, bankacılık faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kredi riskini karşılamaktadır.

2.4 Bankaların Karşılaşabileceği Riskler

Günümüzde finans sektöründeki her kurum giderek daha fazla riskle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle son yıllarda peş peşe yaşanan bankacılık krizleri,

¹⁵ Kaval, H., 2000. Bankalarda Risk Yönetimi, Yaklaşım yayınları, Ankara, s.23-47

¹⁶ Şen, K., "Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.36

2008’de başlayan ve 2009’da devam eden büyük global kriz ve küreselleşme nedeniyle ülkelerin bu krizlerden etkilenmesi, bankacılık sektörünün taşıdığı riskleri ve bu risklerin etkin bir şekilde yönetilmesini önemli bir hale getirmiştir. Bankalar operasyonel risk, likidite riski, faiz oranı riski, kredi riski, ve bağlı buldukları piyasa riski gibi birçok riske maruz kalmaktadırlar.¹⁷

2.4.1 LİKİDİTE RİSKİ

Likidite yeterliliği, temel anlamıyla vadesi gelen borçların zamanında ödenebilmesi, geniş anlamıyla ise varlıkların daha likit, daha çabuk paraya çevrilebilir hale getirilerek pasiflerle vade uyumunun sağlanması anlamına gelmektedir. Likidite riski ise vadesi gelen borçları ödeyebilecek kadar likit kaynağın bulunmamasıdır. Bankaların plase ettiği krediler geri dönmedikçe bu risk artmaktadır.¹⁸

Bir başka tanıma göre ise likidite riski bankanın yükümlülüklerindeki azalmayı iyi düzenleyememesi ya da aktiflerindeki artışı karşılayacak şekilde yeterli kaynak buldurulmaması nedeniyle ortaya çıkar. Likidite sıkıntısı çeken bir banka kısa sürede yükümlülüklerini artırarak ya da aktiflerini makul maliyetlerle nakde çevirerek ihtiyacı olan fonu sağlayamayabilir. Olağandışı hallerde likidite yetersizliği bankanın yükümlülüklerini yerine getiremez duruma düşmesine yol açabilir. Eğer bir finansal kurum yeterli likiditesi olmadığı için kısa vadeli yükümlülüğünü yerine getiremezse, uzun dönemde kârlı durumda olsa bile iflas edebilir.¹⁹

Bankalarda likidite riskini oluşturan nedenler şunlardır:

¹⁷ Şen, K., “Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.36-37

¹⁸ Atan, M., "Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama", T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2002, s.24

¹⁹ KALKAN, A., “Bankacılıkta risk yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemi üzerine bir değerlendirme”, Uludağ Üniversitesi, 2007, s.12

- Aktif kalitesinin bozulması da likidite riskinin oluşumuna neden olmaktadır. Plase edilen kredilerin geri dönmemesinde yaşanan artışlar ve aktifin donuk (uzun dönemli, şirket değerliliği için gönüllü yapılan iştirak yatırımları ya da sabit kıymet yatırımları) olarak adlandırılan sabit kıymetlerden oluşması aktif kalitesini bozmaktadır. Geri dönmeyen alacaklar için bankalar karşılık ayırmak zorundadırlar, bu da karlarını olumsuz etkilemektedir. Donuk aktifler ise bankanın nakit ihtiyacını artırmaktadır. Bu şekilde maruz kalınan likidite riskini önlemek için bankaların kredi verirken müşterilerin kredibilitelerine bakmaları gerekmektedir.

- Bankaların maruz kaldığı likidite riskinin oluşum nedenlerinden en önemlisi yukarıda bahsedildiği gibi aktif pasif arasındaki vade uyumsuzluğudur. Aktiflerin vadesi pasiflerin vadesinden uzun olunca, kaynakların vadesi geldiğinde yenileme ya da yerine yeni bir kaynak bulma problemi oluşmakta, bu da likidite riskini doğurmaktadır. Vadesiz mevduatlar ve vadeli mevduatlarda müşteri isteğiyle vade dolmadan faiz oranı değişikliği yapılarak vadenin bozulması, likidite riskini hesaplarken sorun yaratmaktadır. Likidite riski yönetilirken bu varlıklara dikkat edilmelidir.

- Beklenmeyen kaynak çıkışları da başka bir nedendir. Özellikle kriz zamanlarında, finansal sektörde oluşan güven kaybı ya da banka ile ilgili çıkan kötü bir haber nedeniyle olan nakit çıkışları da likidite riskine neden olmaktadır.²⁰

-Son olarak da kârlılıktaki düşüş likidite riski oluşturmaktadır.²¹

Yukarıda bahsedilen likidite riskini oluşturan nedenlere bakıldığında, öncelikle kaynaklar ve kullanımlar arasındaki vade uyumu belirlenmelidir. Ticari

²⁰ Babuşcu, Ş., “Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi”, Akademi Consulting&Training,2005, s.50-56

²¹ Atan. M., "Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama", T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2002, s.27

bankalar, yatırım ve finansman politikalarını likidite ihtiyaçlarına göre belirlemeli, üst yönetim kaynak kullanımına limitler koyarak, kaynakların nasıl kullanılacağını mutlaka açıklamalıdır.²²

Ayrıca Likidite riskine ilişkin değerlendirilmelerde, varlık ve yükümlülüklerin sözleşmelerinde belirtilen tarih ve tutarda nakde dönüştüğü varsayılmakta, piyasaya ilişkin likidite riski analiz dışında tutulmakta ve varlık ve yükümlülükler arasındaki vade uyumsuzluğu aracılığıyla fonlama likiditesi riski analiz edilmektedir.²³

2.4.2 OPERASYONEL RİSK

Operasyonel risk bankaların karşılaştıkları en eski risk türüdür. Yeni kurulan bir banka kredi işlemleri veya piyasa pozisyonuyla ilgili karar vermeden önce operasyonel risklere maruz kalır.²⁴ Son yıllarda bankalar açısından operasyonel riskin öneminin artması, özellikle uluslararası finansal piyasalarda kullanılmakta olan ürünler, yöntemler ve teknolojinin oldukça karmaşık bir düzeye ulaşmasından kaynaklanmaktadır. Yine Geiger'in göre operasyonel riskin tanımı, "Kredi veya piyasa riskleri altında sınıflandırılmayan diğer tüm riskleri" kapsamaktadır. Daha sonra geliştirilen tanıma göre ise operasyonel risk: "Yetersiz ve başarısız içsel süreçlerden, personel ve sistemlerden ya da dışsal olaylardan kaynaklanan, doğrudan veya dolaylı zarar riskidir".²⁵

Yetersiz ve hatalı işlemler, sistemler ve kişilerden veya dış olaylardan kaynaklanan zarar riski olarak tanımlanan operasyonel riskin yönetimindeki en kritik aşama bu risk türünün uygun bir şekilde tanımlanması ve ölçümüdür. Operasyonel

²² Şen, K., "Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri", Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s. 31-32

²³ BDDK. Finansal Piyasalar Raporu , Sayı - 1-2 Mart- Haziran 2006, s.109

²⁴ Geiger, H., "Regulating and Supervising Operational Risk for Banks", Institut für schweizerisches Bankenwesen, **Working Paper**, No. 25, Zurich, 2000, s.1

²⁵ Basel Komitesi, 2001 (web)

riskle ilgili zarar potansiyelinin tahmini ve zararın gerçekleşme olasılığının tespiti güç olduğundan bu risk türünün tamamı sayısallaştırılmamakta ve bu nedenle tam olarak ölçümü de gerçekleştirilememektedir. Sayısallaştırılan kısım açısından ise, operasyonel riskten kaynaklanan zararın büyüklüğü ve sıklığına ilişkin bilgileri içeren yeterli miktar ve kalitede bir veri bankası oluşturmak oldukça zordur.²⁶ Finansal sistemde yaşanan değişimler, teknolojik gelişmeler ve bankacılık sektörü ürünlerinin değişmesi bankaların operasyonlarını etkilemiştir. Banka iş süreçleri değişmiştir. Yaşanan bu değişimlerin belirlenip, etkilerinin sisteme adapte edilip etkin bir operasyon risk yönetimi oluşturulmalıdır.²⁷ Operasyonel risk, yetersiz veya başarısız dâhili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak da tanımlanır. Bu tanım, hukuki riski de içerir. Bankaların, daha karmaşık ve ileri operasyonel risk ölçüm sistemleri ve uygulamaları geliştirdikçe bu mevcut yaklaşımlar yelpazesi içerisinde Basel II gibi yeni yaklaşımlara geçmeleri teşvik edilmektedir.²⁸

Basel II'nin getirdiği operasyonel risk ile ilgili öneriler şu şekilde özetlenebilir:²⁹

- Büyük ve karmaşık yapıdaki bankaların operasyonel risklerin ölçülmesi için hem temel hem de ileri yaklaşımları uygulamak için gerekli koşulları karşılamaları beklenmektedir. Aksi takdirde sermaye gerekleri önemli ölçüde artacaktır.

_ Banka yönetim kurulu ve üst yönetimi içsel operasyonel risk yönetim sistemlerinden sorumlu olacak ve söz konusu sistemler denetim otoritesinin incelemesine tabi olacaktır.

_ Bankaların çoğu operasyonel risk yönetimi fonksiyonlarını, tekniklerini ve politikalarını içsel ölçüm yaklaşımına adapte edebilmek için yatırım yapmak zorunda

²⁶ Boyacıoğlu, M. A., "Operasyonel Risk ve Yönetimi", Bankacılar Dergisi, Sayı 43, 2002

²⁷ Bolgün, K. E., Akçay, M. B., "Risk Yönetimi Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış", Scala Yayıncılık, 2003, s.150

²⁸ BDDK. Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, 2006, bddk.org.otr (web), s. 189-190

²⁹ PriceWaterhouseCoopers (PWC). "Yeni Basel Antlaşması: AB Bünyesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Çalışmalarında Beklenen Gelişmeler ve Türkiye'ye Muhtemel Etkileri". Ankara: BDDK, 2002

kalacaklardır. Bağımsız denetim tarafından da operasyonel riskin içsel ölçüm metodolojisi ve yönetim işlevi değerlendirilecektir.

_ Komite, operasyonel riske yönelik ortak veri toplanması ve paylaşımı konusunda bankacılık sektörünü teşvik etmektedir.

2.4.2.1 Operasyonel Risk Türleri

Operasyonel risk yönetimi basit bir ifadeyle; iyi yönetim ve kalite yönetimine yakındır. Finansal hizmetler kişiler için kişiler tarafından basit bir cevabın olmadığı yada modelin kurulamadığı sürekli değişen ve devam eden işlemlerle yapılmaktadır. Bazıları göz ardı edilebilen, bazıları ciddi olan ve daha da derin etkiler bırakan hatalar ve yanlışlar finansal hizmetlerde olağan yaşanan günlük olaylardır. Operasyonel riskler genel olarak; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır.³⁰

Personel Riski: Banka yönetiminin ve personelin yetersizliğinden, ihmalden, görevlerini unutmalarından ya da kötüye kullanmalarından veya kasıtlı olarak suç sayılan eylemleri gerçekleştirmelerinden kaynaklanan risklerdir. Bu riske neden olan faktörler içerisinde ise personelin bilgi ve tecrübe yetersizliği, motivasyon eksikliği, aşırı iş yükü, personelin düzensiz yer değişimi, iş yerinin elverişsizliği ya da düzeninin iyi kurulmamış olması gibi konular sayılabilir.³¹

Teknolojik Riskler: Basel komitesinin düzenlemelerine göre bireysel yada küçük değerli bankacılık ürün ve hizmetlerinin elektronik kanallar üzerinden kayıt altına alınması şeklindedir. En geniş tanımıyla elektronik bankacılık direk hesap hareketleri, banka ve kredi kartları, ATM, internet bankacılığı, elektronik ödemeler,

³⁰ Gür, E., "Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Risk Ölçüm Yöntemleri", T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.37

³¹ Boyacıoğlu, M. A., "Operasyonel Risk ve Yönetimi", Bankacılar Dergisi, Sayı 43, 2002, s.52

telefon bankacılığı gibi hizmetleri içermektedir.³² Bir bankanın geleceğe ulaşmasında ve yönetiminin ne kadar ileriye dönük bir bakış açısına sahip olduğu hakkında ipuçlarını bankanın teknolojik kavramlara karşı sahip olduğu yakın ya da uzak tutumlardan anlaşılabilir. Gerçekte bilgi sistemlerine yapılan yatırımlar rekabetçi bir avantaj sağlanmaktadır.³³

Yasal Riskler: Bankalar özellikle yeni tip işlemlere girerken veya uluslararası bankacılık faaliyetlerinde yasal risklerle karşılaşır. Bunun nedeni söz konusu faaliyetlerin yabancı unsur taşımaları, buna bağlı olarak da birden fazla hukuk düzenini ilgilendirmeleridir. Dolayısıyla uluslararası bankacılık işlemlerinde ve sözleşmelerde yabancı hukuk sistemine uygunluk denetimi şarttır. Örneğin, karşı taraf taahhüdünü yerine getirmeyi reddediyorsa veya belirli sözleşme tipleri yabancı hukuk sisteminde geçersiz ise, bankanın taleplerini elde edebilmesi hususu önemli bir risk taşır. Ayrıca mevcut yasal düzenlemeler de bankanın dahil olduğu hukuki sorunları çözmede yetersiz kalabilir.³⁴

Organizasyon Riski: Banka örgüt yapısı ve işleyişiyle ilgili sorunlardan doğan risklerdir. Örneğin, değişiklik yönetimi, proje yönetimi, örgüt kültürü ve iletişim, görevlendirme ve iş devamlılığı planlamaları gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır.³⁵

³² Pennathur, A., Chicks, K. ve Bricks : e-Risk Management for Banks in the Age of Internet, Journal of Banking & Finance, N:25, 2001, s.3

³³ Gür, E., “Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Risk Ölçüm Yöntemleri”, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.48

³⁴ Boyacıoğlu, M. A., “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, Bankacılar Dergisi, Sayı 43, 2002, s.53

³⁵ Doerig, H. U., “Operational Risks In Financial Services An Old Challenge In A New Environment”, Credit Suisse Group, Nisan 2003, s.20

Dış Riskler: Dış kaynaklı riskler faaliyet ortamına bağlı olarak ortaya çıkan ve bankanın dışında gelişen olayların sonucudur. Örneğin, yasal düzenlemelerdeki değişiklikler, deprem, yangın, sel gibi doğal afetler.³⁶

2.4.2.2 Operasyonel Risk Dış Kayıp Verisi - Genel Kapsamı Ve Dış Veri Kullanım Alanı

Risk Yönetim Sistemleri Uygulama Esasları Değerlendirme Çalışma Grubu - Operasyonel Risk Alt Çalışma Grubu tarafından, Nisan 2004 itibarıyla yayımlanmış olan “Operasyonel Risk Veri Tabanı” konulu raporda detayları verildiği üzere, operasyonel risk yönetimine ilişkin temel konulardan biri, operasyonel risk kayıp veri tabanının oluşturulması ve bu verilerin analiz edilmesidir. 26 Haziran 2004’de yayımlanan Basel II Metninde (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards –A Revised Framework) de belirtildiği gibi tüm bankaların, kendi operasyonel risk ve kayıp veri tanımlamalarına uygun olarak, kendi iç veri tabanlarını oluşturmaları tavsiye edilmektedir.

Bankalar, operasyonel risklerin ölçüm sürecinde temelde iç veri kullanmaktadır. İç veri, operasyonel risklerin ölçümünde kullanılan en uygun ve bankanın kendi bünyesinden sağlanması nedeniyle en güvenilir kaynaktır. Ancak, yüksek şiddet ve düşük sıklık taşıyan kayıp verilerini yeterli olarak içermemesi nedeniyle, genel olarak operasyonel riskin ölçüm ve değerlendirme sürecinde yeterli olmamaktadır. İç verinin yeterli olmadığı durumlarda, istatistiki yöntemlerle birleştirilmiş dış veri kullanılabilir. Bu nedenle, iç verinin bankalararası paylaşımına sunularak ortak bir havuzda toplanması, ya da kamuya açık verilerin bir araya getirilmesi yolu ile dış kayıp verisinin de ulaşılabilir hale getirilmesi gerekir.³⁷

³⁶ Candan, H. ve Özün, A., “Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II”, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul,2006, s.214

³⁷ TBB. Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu, “Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme”, Nisan 2004, bddk.org.otr, s.85

Operasyonel veri tabanı oluşturulması ile aşağıdaki unsurların yerine getirilmesi amaçlanmaktadır.³⁸

- Bankanın kendi yapısına özgü operasyonel risk tanımının geliştirilmesi,
- Banka yapısına uygun olarak tanımlanan risklerin kaynaklarının ortaya çıkarılması,
- Operasyonel risk seviyelerinin (sıklık/şiddet) ortaya konması,
- Operasyonel risklerin diğer nitel ve nicel özelliklerinin saptanması,
- Veriler ile bankanın iş süreçleri arasında neden/sonuç ilişkisinin kurulması ve böylece bankada risk taşıyan iş süreçleri ve faaliyetlerin tespiti,
- Riskin azaltılması ve kontrol edilmesi amacıyla, risk haritaları oluşturulması ve anahtar risk göstergelerinin ortaya konması,
- Riskin kontrolü amacıyla, operasyonel riskin zaman içerisinde değişiminin gözlenmesi,
- Riskin önlenmesi, azaltılması ve kontrol edilmesi amacıyla riskten kaçınma tekniklerinin uygulanması, fayda/maliyet analizi yapılması ve daha objektif kriterlerin ortaya konması,
- Düzenleyici otoritelerin talebi.

2.4.3 PİYASA RİSKİ

Bankaların faaliyet gösterdiği piyasalardaki ürünlerin fiyatlarındaki dalgalanmalardan dolayı ortaya çıkan risk türüne piyasa riski denir. Ayrıca BDDK, Piyasa riskini şu şekilde tanımlamıştır:³⁹ Piyasa riski, piyasa fiyatlarındaki hareketlerden dolayı bilanço içi veya dışı pozisyonlarda ortaya çıkabilecek kayıp riski olarak tanımlanır. Bu kapsamdaki riskler:

- Alım-satım hesaplarında yer alan faiz oranıyla ilişkili araçlar,

³⁸ TBB. Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu, Operasyonel Risk Veri Tabanı, Nisan 2004, bddk.org.otr, s.6

³⁹ BDDK. Finansal Piyasalar Raporu , Sayı - 1-2 Mart- Haziran 2006, s.205

- Hisse senetleri nedeniyle maruz kalınan riskler,
- Bankanın maruz kaldığı kur riski ve emtia riskidir.

Bankaların sahip olduğu finansal ürünler, hisse senetleri ve emtiaların fiyatları, faiz oranlarındaki değişimlerden etkilenecek şekilde değişmektedir. Fiyatlar, likidite seviyesine göre değişir. Likiditenin bol olduğu dönemlerde faiz oranları düşer, insanlar tasarruflarını azaltır çünkü artık tasarrufları daha az faiz getirecektir, tüketim ve talep artar bu da hisse senedi fiyatlarını artırır. Devlet iç borçlanma senetlerinde de faiz oranlarındaki değişime göre bankalar kar ya da zarar etmektedirler. Bu nedenle faiz oranı ve kur riski piyasa riski ile iç içedir. Bankaların piyasa riskini yönetebilmeleri için etkin bir fon yönetimi ve aktif pasif yönetimine ihtiyaçları vardır.⁴⁰

Piyasa riskini azaltmak için etkin bir piyasa disiplini ile piyasadaki tüm kurumlar hakkında şeffaf bilgi akışı sağlanmalıdır. Piyasa riskinin yönetimi için türev araçlar da kullanılmaktadır. Çünkü türev araçlarda, malın ya da ürünün alınması için belli bir fiyat ve tarih belirlenir ve belirlenen tarihte alım-satım işlemi olur. Belirlenen tarih geldiğinde fiyatlarda veya faiz oranlarında olan değişimler dikkate alınmaz. Böylelikle piyasa riskinden kaçınılmış olunur.⁴¹

2.4.4 Yapısal Faiz Oranı Riski

En genel tanımı ile, faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin, bankaların gelirlerinde ve bilanço değerlerinde yaratacağı azalış ihtimali olarak tanımlanabilen YFOR Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) dokümanında ikinci dayanağı kapsamında ele alınmaktadır. Basel II dokümanı ikinci dayanakta YFOR ölçümünde kullanılan süreçlerin bankaların tüm önemli yapısal faiz oranı pozisyonlarını içermesi gerektiğini belirtmektedir. Komite, banka yöntemine ölçüm sisteminin türü ve

⁴⁰ Atan. M., "Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama", T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2002, s.19

⁴¹ Babuşcu, Ş., "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting&Training,2005, s.50-56

karmaşıklık düzeyinden ayrı olarak, bu sistemin yeterli ve eksiksiz olmasını sağlama konusunda sorumluluk yüklemektedir. Ayrıca, dokümanında ölçüm sisteminin niteliği ve güvenilirliğinin büyük oranda modelde kullanılan verilerin niteliği ile modelin varsayımlarına dayanmasından hareketle Banka yönetiminin sisteminin bu unsurlarına özel olarak dikkat etmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Faiz oranları dalgalanmalar gösteren ülkelerde faiz riski önemlidir ve bankalar faiz riskini yönetmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bunlar; GAP Analizi, Duration Analizi ve Faiz esnekliği Analizidir. Bankalar bu yöntemlerle, faize karşı duyarlı aktiflerle faize karşı duyarlı pasifler arasındaki riski belirleyerek, bir aktifin ya da pasifin bugünkü değerini piyasa değerine oranlayarak ya da aktiflerin veya pasiflerin faiz oranı değişimlerine ne kadar duyarlı olduklarını hesaplayarak faiz oranı riskini yönetmeye çalışırlar.⁴²

Bu kapsamda YFOR'nin temel kaynaklarından birisi olan yeniden fiyatlandırma riski, bilanço içi ve dışı hesaplarda yer alan pozisyonların yeniden fiyatlama dönemlerindeki uyumsuzluktan ortaya çıkmaktadır. Yeniden fiyatlandırma uyumsuzlukları bankacılığın doğal işlevlerinden biri olsa da, faiz oranı değişimleri bir bankanın gelirleri ve ekonomik değeri üzerinde beklenmedik dalgalanmalar yaratabilmektedir. Örneğin, herhangi bir dönemde yeniden fiyatlandırılacak pasif tutarı aktif tutarından büyük bir banka, faizlerin artması durumunda faiz marjı ve dolayısıyla da faiz geliri kaybına uğramaktadır. Baz riski olarak tanımlanan diğer bir önemli YFOR kaynağı da, benzer yeniden fiyatlama karakteristiklerine sahip farklı enstrümanlar üzerinden alınan ya da onlara ödenen faizlere baz oranlar arasında bulunan mükemmel olmayan korelasyonlar dolayısıyla ortaya çıkmaktadır.⁴³

⁴² Ayan, E., "Türkiye'de Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II Uzlaşısı Ve Faiz İle Kur Risklerine İlişkin Bir Uygulama", Doktora Tezi, Kocaeli, 2007, s.21

⁴³ Bankacılar Dergisi,2008, bddk.org.otr, s.73-74

2.4.5 Kredi Riski

Kredi riski en genel tanımı ile, kredi verilen kişinin ya da kurumun borcunu zamanında ya da hiç ödeyememesidir. Kredi plase etmek çoğu bankanın en temel faaliyetlerinden olduğu için kredi riski bankacılık sektörü için çok önemlidir. Çünkü bankalar topladıkları mevduatlarla kredi plase ederler ve krediler zamanında ödenmediğinde, bankalar da mevduat sahiplerine ödeme yapamazlar ve dolayısıyla bankanın itibari değeri azalır. Eğer bu risk engellenemezse bankalardan ani nakit çıkışları yaşanması durumu ortaya çıkar. Kredi riskinin artması, borcun ve öz kaynağın marjinal maliyetini artırdığından dolayı, kredi risk yönetimi çok önemlidir. Bankalar kredi riskini ölçerken, kullandıkları kredileri tek tek ele alabilecekleri gibi tüm kredi portföyü risklerini bir arada da dikkate alabilirler. Genel olarak derecelendirme (reyting) yöntemi kullanılarak kredi riski hesaplanır. İçsel derecelendirme yöntemleri ile de risk ölçülmektedir. Ancak içsel derecelendirme modellerinde veri setinin yetersizliği nedeniyle kredi riskini belirlemede güçlükler çekilmektedir.⁴⁴ Bankalar, geleneksel ve sentetik menkul kıymetleştirmelerden ya da her ikisinin ortak özelliklerini içeren benzeri yapılardan kaynaklanan kredi risklerine ilişkin yasal sermaye gereğini belirlemek amacıyla menkul kıymetleştirme çerçevesini uygulamalıdır. Menkul kıymetleştirmeler pek çok farklı yol ve yöntemle yapılandırılabilir olduğundan, menkul kıymetleştirmeden kaynaklanan riskle ilgili sermaye yükümlülüğü tespitine ilişkin uygulaması, işlemin hukuki biçiminden ziyade ekonomik içeriğine göre belirlenmelidir. Benzer şekilde, denetim otoriteleri de, bir işlemin yasal sermaye gereğinin tespiti amacıyla menkul kıymetleştirme çerçevesine tâbi tutulmasının gerekip gerekmediğini belirlemek için ekonomik içeriği dikkate alacaktır. Belirli bir işlemin menkul kıymetleştirme sayılıp sayılmayacağı konusunda belirsizliğin mevcut olduğu hallerde, bankaların ulusal denetim otoritelerine danışmaları önerilmektedir. Örneğin, gayrimenkulden kaynaklanan nakit akışlarını (kiralar gibi) içeren işlemler, gerekli koşullar varsa, ihtisas kredisi olarak kabul

⁴⁴ Bolgün, K. E., Akçay, M. B., “Risk Yönetimi Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış”, Scala Yayıncılık, 2003, s.148-149

edilebilir.⁴⁵ 1980'li yıllarda dünya üzerindeki çoğu bankanın, ekonominin büyüme gösterdiği dönemlerde yüksek kârlar, daralma gösterdiği dönemlerde yüksek zararlar raporlamaları, benzer ekonomik dönemlerde aynı sektör veya gruptaki firmaların güçlendiği veya zayıfladığı, kredilerin birbirleriyle olan korelasyon etkisinin dikkate alınmadığı dolayısıyla geleneksel kredi riski yaklaşımının yeterli olmadığı tartışmalarını doğurmuştur.⁴⁶ Bu dönemde aşağıda belirtilen sebeplerle kredi riski yönetiminin önemi artmıştır:⁴⁷

1. Globalleşme ve ekonomik durgunluk sonucu firmalar rekabet edemeyecek duruma düşerek firma iflasları gündeme gelmiştir.
2. Sermaye piyasalarının hızlı gelişimi büyük firmaların yanında orta ölçekli firmaların da sermaye piyasalarından doğrudan kaynak bulabilme olanağını arttırmış; çok sayıda küçük ölçekli firmanın bankalarla kredi ilişkisine girmelerine olanak sağlamıştır.
3. Finans sektöründe yaşanan rekabetin hızla artmasıyla birlikte müşterilere uygulanan marjlar hızla daralmış ve risk-getiri ilişkisi daha da önem kazanmıştır.
4. Türev ürünlerin artmasıyla bankaların taşıdıkları kredi riski, bilançoda yer alan risklerin çok üzerine çıkmıştır.
5. Teknolojinin hızlı gelişimi ile birlikte, veri toplama ve biriktirmenin kolaylaşması ve buna bağlı yeni modeller ve tekniklerin uygulamaya konulması kredi portföy analizlerinin önemini arttırmıştır.
6. Tüm bu gelişmelere ilave olarak uluslararası uygulamalar; özellikle BIS düzenlemeleri, bankaların kredi risk ölçümü, yönetimi ve analizi konularında yönlendirici olmaya başlamıştır.

⁴⁵ BDDK. Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, 2006, bddk.org.otr, s.158

⁴⁶ Kalkan, A., "Bankacılıkta risk yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemi üzerine bir değerlendirme", Uludağ Üniversitesi, 2007, s.5-60

⁴⁷ Yıldırım, O., "Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler", <http://www.dtm.gov.tr/ead/dtdergi/ocak%202004/turk.htm>, 2004, s.4

3. BASEL SERMAYE UZLAŞISI VE TARİHÇESİ

3.1 Basel'in Tarihçesi

Küreselleşmenin bir etkisi olarak bankalar arasındaki rekabet günden güne sertleşen bir yapıya ulaşmaktadır. Rekabetin doğal sonucu olarak, bankalar arasında çeşitli nedenlere bağlı olarak uygulama farklılıkları da yaşanmaktadır. Söz konusu farklılıkları gidermek ve uluslararası bankacılık sisteminin güvenilirliğini ve istikrarını güçlendirmek için, küresel ölçekli bir kuruma ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyacın giderilmesi görevini de Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) üstlenmiştir.⁴⁸ Uluslararası Ödemeler Bankası (The Bank for International Settlements - BIS) 1930 yılında kurulmuştur. Dünyanın en eski uluslararası finans kurumudur. BIS, I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Versay Antlaşması ile Almanya'ya yüklenen savaş tazminatı ödemelerine yönelik hazırlanan Genç Plan (1930) kapsamında kurulmuştur. Yeni banka önceden Berlin'deki Agent General for Reparations tarafından yerine getirilen görevleri teslim almıştır. Bunlar; savaş tazminatı gibi ödenmesi gereken yıllık ödeneklerin toplanması, yönetimi ve dağıtımı. Bankanın ismi bu özgün rolünden gelmektedir.⁴⁹

1974 yılında BIS bünyesindeki bankaların dünya çapında ortak standartlarda çalışmalarını sağlamak üzere "Basel Bankacılık Denetim Komitesi" kurulmuştur. Basel Bankacılık Denetim Komitesi 13 üye ülkeden oluşmaktadır. Bunlar; Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleridir.

⁴⁸ Çelik, K. R., "Basel-II'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere etkileri: Gaziantep'te bir Uygulama", Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2007, s.14

⁴⁹ Bank for International Settlements, "About The Basel Committee", <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 10 Ocak 2008

1988'de finansal istikrarın sağlanması amacıyla ortaya çıkan Basel Standart'larının öncelikli iki ana hedefi vardır. Bunlardan ilki, uluslararası bankacılık sisteminde istikrar ve güveni artırmaya yönelik yeni bir çerçeve oluşturulması, ikincisi ise, hazırlanan çerçeveye bankalar arasındaki haksız rekabetin azaltılması, farklı ülkeler için tutarlı ve adil uygulamalar olmasıdır.⁵⁰

Basel I uzlaşısının uygulamaya konması, bankaların sermaye standartlarını uluslararası tarzda birbirine yaklaştırmıştır. Ancak kredi risk hesaplaması konusundaki birtakım eksiklikler, finansal piyasalardaki gelişmelerle birleşince, dünya bankacılık sektöründe önemli bazı sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sorunların başında; uygulanan sermaye standardının risk ölçümlerinde yetersiz kalması ve sadece kredi riskini esas alması; uygulanan risk ölçüm yönteminin tüm bankalar tarafından kolaylıkla uygulanabilecek kadar basit olması nedeniyle, yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması; temel kredi riski kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması, operasyonel riskin (bilgisayar sistemlerinin çökmesi, dökümantasyon zayıflıkları, operatör hataları, sel, yangın v.b. doğal afetler) hesaplanmaması ve sektördeki rekabeti bozucu etkiler olarak sıralanmaktadır.⁵¹

Sermaye gereksinimi ve kontrolü, bankaların değerlendirilmesinde ve denetlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, mevcut Basel çerçevesini zamanla değişen yeni koşullara göre riske daha duyarlı hale getirecek düzenlemeleri gerçekleştirmektedir. 2004 yılında, Basel Bankacılık Denetleme Komitesi sermaye yönetmeliği üzerindeki yeni bir uygulama düzenine geçme kararı almıştır. Basel II olarak adlandırılan bu yeni uygulama sayesinde sermaye düzenlemeleri yeni boyuta taşınmaktadır.

Basel II sermaye uzlaşısı, Basel I'e oranla çok farklı bir uygulama değildir. Basel I'in eksik yanları tamamlanıp geliştirilmiştir. Basel I'de yer almayan riskler Basel

⁵⁰ Babuşcu, Ş., "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting&Training,2005, s.198

⁵¹ Teker, S., Bolgün. K. E., Akçay, M. B., "Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", <http://www.e-sosder.com/dergi/1204-TEKER.pdf>, 2005

II'nin kapsamına alınarak, sermaye yeterlilik rasyosu hesaplanırken bunlar da dikkate alınmıştır. Basel II ile birlikte daha hassas ve etkin bir risk yönetimi gerçekleştirilmesi planlanmıştır.⁵²

Evrensel bankacılık ve küçük işletme finansmanı, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında önemli iki unsurdur. Yakın zamanda yapılan bir araştırmaya göre, evrensel bankacılık sistemine sahip ülkelerdeki firmalar, özelleşmiş bankacılık sistemlerinin bulunduğu ülkelerdeki firmalara göre daha hızlı büyümektedir.⁵³ Basel II düzenlemesinin uygulamaya girmesiyle finansal kurumlar, faaliyetleri sırasında maruz kaldıkları önemli riskleri tespit eden, izleyen, ölçen ve söz konusu riskler karşısında uygun sermaye seviyesini belirleyen sistemlere sahip olduklarını ispatla yükümlü tutulacaklardır.

Ekonomik sermaye teorisindeki gelişmeler, karmaşık finansal enstrümanların kullanılması ile birlikte Basel Komitesi'nin eski sermaye düzenlemelerini gözden geçirmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Yeni düzenlemelerle birlikte, bankaların kendi iç kontrol ve risk yönetimi süreçlerine daha fazla önem vermesi ve böylece finansal sistemin daha güvenli ve itibarlı bir hale gelmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla Basel II uzlaşısı, temel olarak finansal sistemde güvenliğin ve sağlamlığın temin edilmesi amacı ile oluşturulmuş ve tüm önemli bankalara hitap edecek biçimde geliştirilmiştir. Buna paralel olarak BASEL II, Şeffaf ve Uluslararası genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyumlu finansal tablolar yolu ile piyasa disiplinini sağlayarak rekabetçi eşitliği arttırmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen amaçlar BASEL II'nin temel amaçları olarak özetlenebilmektedir:⁵⁴

⁵² ŞEN, K., “Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.26

⁵³ Xie, L., Universal Banking, Firm Finance and Firm Growth: An Empirical Analysis, [Online], available from <https://netfiles.uiuc.edu/lxie/documents/empirical.pdf>, 2004

⁵⁴ Ankara Ticaret Odası (ATO) Yayınları – Basel II – 2007, s.9-10

- Finansal sistemde güven ve sağlamlığı sağlamak,
- Bankaları risk yönetim yeterliliklerini geliştirmeleri için teşvik etmek.
- Rekabet eşitliğini arttırmak,
- Riskin ele alımında daha kapsamlı ve risk odaklı yaklaşımları ortaya koymak,
- Bankaların maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçmek ve bunu en az sermaye düzeyi ile ilişkilendirmek,
- Ulusal ve uluslararası denetim uygulamalarını güçlendirmek.

Basel II; bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin olarak Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından yayımlanan ve yakın tarihte birçok ülkede yürürlüğe girecek olan standartlar bütünüdür. Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı, üç adet temel prensibe dayanmaktadır ve bu prensipler şu aşağıdaki gibidir:

- **1. Prensip:** Minimum Sermaye Gereği
- **2. Prensip:** Denetimsel İnceleme Süreci
- **3. Prensip:** Piyasa Disiplini

Basel II’de sermaye yeterliliğini düzenleyen birinci prensip, kendi içerisinde kredi riski ve operasyonel riski düzenlemeye yönelik çalışmalar içermektedir.⁵⁵

Tablo 3.1 - Basel I ile Basel II arasındaki farklılıklar

Likidite perspektifinden kredi riski ölçüm yöntemine odaklanma (1. Prensip)	Bankaların içsel risk yönetimi yöntemlerine olanak tanınması, üst denetim ve piyasa disiplini (1.-2.-3. Prensipler)
Tüm bankalar için standart ölçütlerin kullanılması	Yeni ve gelişmiş yöntemleri uygulayabilme olanağı, riske daha duyarlı sermaye gerekliliği
Geniş tabanlı uygulama imkânı	Gelişmeye açık (open end) risk yönetimi teknikleri
Statik risk yönetimi ve sermaye yeterliliği	Dinamik ve gelişmiş risk yönetimi koşulunda daha az sermaye yeterliliği

⁵⁵ Bank for International Settlements – web

Tablo 3.2- Üç büyük rating kuruluşunun derecelendirme notları

S & P	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC+
CCC	Caa2	CCC
CCC-	Caa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D	D	D

Tablo 3.3. Mevcut bankacılık düzenlemeleri ve yeni düzenlemeler arasındaki farklar

Mevcut Düzenlemeler	Yeni Düzenlemeler
Tek bir risk kriterine odaklılık	Bankaların kendi iç metodolojisi, iç kontrol ve süreçlerine verilen daha fazla önem
Tek bir yaklaşım	Esnek, değişik yaklaşım alternatifleri ve daha iyi bir risk yönetimine teşvik edici
Geniş çerçeveli bir yapı	Daha fazla riske duyarlılık

Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın beklenen faydaları (Aksel, 2002).⁵⁶

- Sermaye ihtiyacının azaltılması
- Daha iyi risk yönetimi
- Üst denetimle olan ilişkilerin iyileştirilmesi
- Kredi değerlendirme kurumları tarafından daha iyi algılanma
- Bütçelerin doğru ve etkin yapılması, masrafların minimuma indirilmesi

Olumsuz etkileri ve maliyetleri:

- Yeni sistemlerin kurulma ve işlemleri oluşturma maliyeti
- Sürekli veri toplama masrafları
- Sürekli sistem geliştirme ve eleman yetiştirme maliyetleri
- Bankalar, Yeni Basel Antlaşması doğrultusunda istenen kredi ve operasyonel risk modellerini ve bunları oluşturan işlem ve veri setlerini belirlenen standartlarda kurmak için gerekli projelere çok ciddi zaman ve para harcamak zorundadır.
- Yeni öneri, bankaların (halka açık olsun veya olmasın) en azından altışar aylık dönemlerde şimdiye kadar olduğundan daha açık finansal bilgilendirme yapmalarını gerektirmektedir. Sofistike yöntemleri benimsemiş bankalar için ise bu risk bazlı raporlamalar üçer aylık periyodlara indirgenmiştir. Bankalar,

⁵⁶ Aksel, K.; Önder, A., "Yeni Basel Antlaşması Basel II: Temel Çerçevesi, TBB, İstanbul, 2002.

taşıdıkları risklerin daha ayrıntılı şekilde açıklanmasının, kendi piyasa değerlerini ne ölçüde etkileyeceğini değerlendirmelidirler.

Basel II'nin Türk ekonomisi ve Türk bankacılık sistemine etkileri aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir. Basel II ile birlikte ülkelerin OECD üyesi olup olmamaları herhangi bir önem arz etmeyecek, standart yaklaşımın kullanılması ile birlikte ülkelerin uluslar arası derecelendirme kuruluşlarından alacakları derecelendirme notları, hazine ya da merkez bankalarından olan alacakların risk ağırlığını belirleyecektir.

Basel II'nin uygulaması ile birlikte bankaların, risk ağırlığı nispeten düşük olan müşterilere yöneleceği, buna bağlı olarak kredi portföy dağılımında farklılaşma yaşanacağı beklenmektedir. Örneğin,

- Konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen konut edindirme kredilerinin, Basel II standart yaklaşımında yüzde 35 risk ağırlığına tabi olması ve ileriki dönemlerde ipotek belgelerinin likiditesinin sağlanabilecek olması,
- Perakende kredilerde yüzde 75 risk ağırlığının kullanılmasının mümkün kılınması nedeniyle anılan portföyler lehine, bankacılık sektörü kredi tercihlerinde farklılaşma olması beklenmektedir.
- Yeni piyasa dengesinde, Basel II'ye uyum sağlayan bankaların piyasa değeri daha da artacak, fon sağlayıcıları tarafından bu durum dikkate alınacaktır. Diğer bir deyişle, Basel II sürecinde denetim faaliyetlerinin etkinlik kazanması ve piyasa disiplini sayesinde yatırımcıların ülkemiz mali sistemine güvenleri daha da artacak, bu sayede sektöre daha fazla fon ve kaynak girişi sağlanabilecektir.
- Basel II'ye geçiş, Türk bankacılık sektöründe konsolidasyon eğilimini artırarak, uluslar arası mali sektörlerle entegrasyonu ön plana çıkaracaktır.
- 27 Avrupa Birliği üyesi ülkenin 25'inde tüm Avrupa bankaları ve yatırım firmaları (10.234 banka ve 1.723 yatırım firması), sermaye yeterliliklerinin ölçümünde 2007 tarihinden itibaren Avrupa Birliği Sermaye Direktifleri

(Capital Adequacy Directives, CRD) hükümlerini uygulamaya başlayacaklardır. Anılan düzenleme, bankaların aracı kurumların sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına ilişkin hükümleri içermekte olup, Basel II hükümleri ile büyük ölçüde paralellik göstermektedir.

BDDK tarafından, 30 Haziran 2003 tarihli veriler baz alınarak yapılan Sayısal Etki Çalışması, QIS TR (Quantitative Impact Study) sonucunda, ülke ekonomisi ve mali sektör oyuncuları için aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Standart yaklaşımın Basel I'e kıyasla riske daha duyarlı yapısı nedeniyle, bankalar için ek sermaye gereksinimi ortaya çıkabilecektir.
- Bankacılık sistemi için sağlıklı ve detaylı veri elde etmek daha önemli hale gelecektir.
- Bankacılar, risk yaratıcı işlemleri yaparken, riski azaltacak teminatlara ilişkin politikalarını yeniden düzenleme yoluna gidebilecektir.
- Bankaların maruz kaldıkları risklere duyarlı bir sermaye yeterliliği ihtiyacını beraberinde getirecektir.
- Bankaların pazarlama, operasyon ve tahsis grupları arasındaki "Kuvvetler Ayrılığı Prensipleri" daha etkin şekilde kullanılacaktır.
- Bankalardaki organizasyonel yapılar ve örgüt şemaları Basel II'ye uygun hale getirilecektir.
- Bankaların aracılık fonksiyonlarının daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.
- Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının gözden geçirilerek özellikle de operasyonel risk ölçümleri ile bankaların oluşturulmasında en fazla zorlandıkları operasyonel risk veri tabanı üzerinde yoğunlaşmalarını beraberinde getirecektir. Ayrıca her bankanın kendi yapısına uygun "Risk Göstergeleri Listesi"nin etkin bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.
- Kredi vade yapısı önem kazanacak, vadeye daha az süresi kalmış krediler için diğerlerine göre daha az sermaye ayrılacaktır.
- Aktif-pasif yönetiminin etkin şekilde uygulanması suretiyle piyasa riski yönetimi ile arasındaki bağlantı ve bilgi akışı güçlü hale gelecektir.
- Bankaların kamuya açıklanması gereken bilgiler dolayısıyla piyasa disiplinin sağlanmasına katkı sağlayacaktır.

- Bankaların kriz yönetimine verdikleri önemi artıracak, çeşitli kriz senaryolarına uygun risk yönetimi anlayışını geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.
- Basel-II kararları bankalardaki problemlerin etkin şekilde çözümlenmesine yönelik prosedürlerin gözden geçirilmesi ve çözüm odaklı düşünen insan kaynağına ve bilgi işlem alt yapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılması sonucunu ortaya çıkaracak, bu da bankalara kısa vadede ek bir yatırım maliyeti yükleyecektir.
- Bankaların risk iştahı ve risk algılamalarında önemli değişiklikleri beraberinde getirecektir.
- Bankalardaki teknolojik yeniliklerin asgari risk düzeyinde etkin şekilde kullanılması ve bu risklerin kontrol altına alınması daha da önem kazanacaktır.

Basel I, sermaye yeterliliği açısından, bankaların aktiflerini dört risk kategorisine (% 0, % 20, % 50 ve % 100) ayırmakta ve bankanın sermaye tutarının risk ağırlıklı aktifler tutarının yüzde 8'inden daha az olamayacağını öngörmektedir. Ayrıca, bilanço dışı varlıklar için de iki aşamalı bir yöntem uygulanmakta, birinci aşamada kredi dönüştürme katsayıları ile nakdi kredi benzeri haline getirilmekte ve ikinci aşamada uygun risk ağırlıkları ile çarpılmaktadır. Basel I'de, devletler, merkez bankaları ve bankalar için OECD üyesi ülke ayrımı yapılmakta, OECD üyesi olan ülkeler ile bu ülkelerde kurulu bankalar daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulama OECD üyesi olan, ancak Türkiye gibi kredi riski yüksek ülkeler açısından avantaj, OECD üyesi olmayan, ancak kredi riski göreceli olarak daha düşük ülkeler açısından dezavantaj oluşturabilmektedir.

Basel-I Uzlaşısı, bu düzenlemeyi ortaya çıkaran gereksinimlerle bağlantılı olarak bir 'risk odaklı sermaye yeterliliği düzenlemesi' olarak hazırlanmıştır. Sermaye yeterliliğinin taşınan riske bağlı olarak belirlendiği bu düzenlemeler, bankaların ve onunla ilişkili çıkar gruplarının olası olumsuz gelişmelerden en az etkilenmelerini sağlamayı hedeflemekteydi. Basel I'in getirdiği önemli unsurlardan biri ülke riskleri olmuştur. Ülke risklerini belirlemek için ülkelerin basitçe G-10 ülkesi olan ve olmayan yönündeki ayrım, hem ülkelerin risk yapısını tam yansıtmayacak hem de AB'ye üye ülkelerin farklı kategoriler içinde ele alınması sonucunu doğuracaktır. AB uygulamalarına göre, birlik içindeki tüm bankacılık faaliyetlerine eşit bir yaklaşım

sergilenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, hem AB üyesi, hem de G-10 üyesi olan ülkeler ile sadece AB üyesi ülkeler arasında uygulama farklılığı yaratacak bir yaklaşım uygulanabilir bulunmamıştır. Komite bu konudaki farklılaştırmasını, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD)'nin tam üyesi ve IMF ile yaptığı kredi sözleşmelerinin gereklerini yerine getirmiş ülkeler olan veya OECD üyesi olmayan ülkeler olarak yapmıştır. IMF ile yaptığı kredi sözleşmesini yeniden yapılandıran ülkeler beş yıl süre ile ilk grup kapsamından çıkartılmaktadır. Yani net olarak ülkeler ve ülkelerin kuruluşları OECD ülkesi olup olmamasına göre kesin ayrıma tabi tutulmuştur.⁵⁷

Basel-I Uzlaşısı'nın sermaye gerekleriyle ilgili düzenlemelerinin ana hedefi, uluslararası bankacılık sisteminin daha güçlü, sağlıklı ve istikrarlı bir yapıya kavuşmasını sağlamaktır. 1992 yılında sadece üye ülkelerde uygulamaya geçirilen Uzlaşısı, zamanla 100'den fazla ülkede uygulanır hale gelmiştir.⁵⁸

Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı çerçevesinde temelde iki hedef ve beklenti bulunmaktadır: Birincisi; düzenleyici ve ekonomik sermaye konusunda daha fazla mutabakata varmaktır. Burada ekonomik sermaye ile kastedilen, risklerin neden olduğu ekonomik maliyeti karşılayan sermayedir. Düzenleyici sermaye ise Basel Uzlaşısı'nda tavsiye edilen sermayedir. İkinci hedef; gözden geçirilmiş standart yaklaşımı kullananlar açısından öngörülen ve yaklaşık aynı düzeyde tutulan sermaye donanımıdır. Basel II; bankaları, müşterileri, derecelendirme kuruluşlarını, düzenleyici otoriteleri, genel makro ekonomik eğilimleri doğrudan etkileyecektir.⁵⁹

⁵⁷ Çakır, M., "Basel standartları ve standartların kobi'lere etkileri", Akdeniz Üniversitesi Yüksek lisans tezi, Antalya, 2007, s.19

⁵⁸ JORION, P., 'Bank Trading And Systemic Risk', National Bureau of Economic Research, Working Paper No: W11037, Ocak, 2005, s.55

⁵⁹ Ankara Ticaret Odası (ATO) Yayınları – Basel II – 2007, s.7

Basel II ile getirilen yenilikler aşağıdaki gibidir:

- Bankanın kendi içsel risk yönetimi metotlarını geliştirmesi, üst denetim kontrolü ve piyasa disiplini,
- Ürün/piyasa bazında risk yönetimi yerine kurum genelinde risk yönetimi,
- Maliyet bazlı fiyatlardan, risk odaklı ölçüm ve fiyatlama geçiş,
- Etkin risk yönetimini özendirici sermaye rasyo yapıları,
- Sermaye yeterliliği hesaplamasına dahil edilen yeni risk türü - Operasyonel Risk.

Basel Komitesi, 1988 yılında yayınladığı Basel Capital Accord (Sermaye Uzlaşısı) ile bankacılık sektörünün ilk sermaye standardını oluşturmuştur. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Peter Cook önderliğindeki "Basel Committee on Banking Supervision" aldığı bu kararla uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile bu riske karşılık olarak ayırdıkları sermaye tutarı arasında bir ilişki kurmuş ve "Cook Oranı" olarak da bilinen sermaye yeterliliği tanımını yapmıştır.⁶⁰

Özkaynaklar

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski}}$$

ağırlıklı aktif anlamına gelmektedir. Nakit ve Hazine Bonosu / Devlet Tahvili (OECD ülkeleri için) gibi kolayca nakde çevrilebilir bilanço kalemleri %0 ile ağırlıklandırılırken firmalara verilen kredilerin risk ağırlığı firmanın kredi derecelendirmesinden bağımsız olarak %100 alınmaktadır.

Özkaynaklar ise, banka bilançosunda hesaplanan sermaye miktarından farklı olarak:

⁶⁰ BIS, Basel Capital Accord, http://www.bis.org/basel_committee/basel_capital_accord, 1998, s.27

Özkaynaklar = Ana Sermaye (Tier I) + Katkı Sermaye (Tier II) + 3. Kuşak Sermaye (Tier III) - Sermayeden İndirilen Değerler

Ana Sermaye = Ödenmiş Sermaye + Dağıtılmamış Karlar

Katkı Sermaye = Karşılıklar + Rezervler + Fonlar

3. Kuşak Sermaye = Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler

Sermayeden indirilen değerler = Aktifleştirilmiş Giderler + Mali İştirakler olarak tanımlanmıştır.

Bankalar için yeni uluslar arası sermaye yeterlilik çerçevesi olan Basel II, bankaların temel risklerini düzenlemesi açısından çok kritik bir öneme sahiptir. Bu geliştirilmiş risk duyarlılık değerlendirmesi amacı ise, bankaların iç sistemlerinde hesapladıkları sermaye yeterliliği oranlarını düzenlemek ve uluslar arası standartların kapsamında analiz edilmesini sağlamaktır. Bu çabaların arkasında yer alan olgu ise, denetçilerin bankaların risk değerlendirmesi doğrulamakla ilgili artan endişeleri bulunmaktadır.⁶¹ Bundan dolayı Basel II sermaye yeterliliği'nin tüm ülkeler tarafından uygulanmaya konması, bankacılık sektörünün geleceği açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Aslında Basel II bankacılık düzenleyici sermaye rejimi altında “asimptotik tek risk faktörü” yaklaşım kullanarak kredi ifşası için sermaye gereksinimleri hesaplanır. Bir ticari bankanın sahip olduğu çeşitli portföyler üzerindeki beklenmedik sermaye kaybı, Basel uzlaşılarında temel sermaye şartı olarak ele alınır. Bu noktada, sermaye yatırımları açısından sermaye ihtiyacı hesaplamak için daha önceden oluşturulan Basel I yaklaşımı uzatmak gereklidir. Basel I, günümüz koşullarında bankaların karşı karşıya kalabilecekleri riskleri karşılamak için yeterli bir çalışma değildir. Bu nedenle BIS, Basel II sermaye yeterlilik uzlaşısını aktif bir şekilde uygulamaya koymaya çalışmaktadır.⁶² Beklenmeyen kayıpların

⁶¹ Blum, J. M., “Why ‘Basel II’ may need a leverage ratio restriction” - Journal of Banking and Finance, Volume 32, 2008, s.1699

⁶² Johnston, M., “Extending the Basel II approach to estimate capital requirements for equity investments”, Journal of Banking & Finance no: 33, 2009, s.1177

gerçekleşmesini önlemek için sermaye gereksinimleri anlaşmaları bankacılık sektöründe bir önlem olarak kullanılır.

Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı, Basel I'in eksik yönlerini tamamlayan, daha güçlendirilmiş bir versiyonudur. Bankaların mevcut sermaye rejimlerini yönlendiren en etkili uluslararası finansal uzlaşılardan birisidir.⁶³

1980'li yıllardan itibaren yaşanan krizler, bankacılık sektörünün kendi oligopolistik yapısı ve finansal ürünlerin çoğalması bankacılıkta gözetim ve denetim sistemlerinin etkin hale getirilmesini gündeme getirmiştir. Bu sebeplerden dolayı Basel Komitesi Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime ilişkin 25 kural yayınlamıştır. Etkin bankacılık gözetim ve denetimi için ön koşullar sunmuştur. Bunlar:⁶⁴

- Etkin bankacılık gözetim ve denetimi için ön koşullar (1),
- Bankacılık lisansı verilemesine ilişkin ilkeler (2-5),
- Bankaların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde sürdürmesini temine yönelik ilkeler (6-15),
- Bankacılık denetim ve gözetiminde kullanılacak yöntemlere ilişkin ilkeler (16-20),
- Bilgi gereksiniminin karşılanmasına ve kamunun aydınlatılmasına yönelik ilkeler (21),
- Denetim ve gözetim otoritesinin yasal yetkilerine dair ilkeler (22),
- Sınır ötesi bankacılık faaliyetlerine yönelik ilkeler (23-25).

Banka denetimi için ortaya konulan temel prensipler son derece önemli olmakla birlikte, Basel Komitesinin ülke bankacılık sistemleri ve banka denetim otoritelerini en derinden etkileyen ve etkilemeye aday çalışmaları kuşkusuz sermaye

⁶³ Lang, W. W., Mester, L. J., Vermilyea T. A., "Competitive effects of Basel II on US bank credit card Lending", Journal of Finance Intermediation no:17, 2008, s.478

⁶⁴ TBB, Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler Basel Komite, (Erişim) www.tbb.org.tr/turkce/basle/etkin_gozetim.doc , 15 Ocak 2008, s2

yeterliliği uzlaşılardır.⁶⁵ Uluslararası düzeyde yapılan çeşitli anket sonuçlarına göre yüzden fazla ülkenin Basel-II'yi uygulamaya hazırlandığı görülmekte ve bu çerçevede Basel-II'nin kısa süre içerisinde yaygın uygulama alanı bulması beklenmektedir. Bu husus dikkate alındığında, Basel-II hükümlerini uygulamamanın, Basel-II ile ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkileri ortadan kaldırmayacağı, aksine Basel-II'ye makul bir sürede geçmemenin ilave bir takım maliyetleri olabileceği değerlendirilmektedir. Genelde risk yönetimi tekniklerinin gelişmesi özelde de Basel-II ile beklenen başlıca faydalar şunlardır:⁶⁶

- Bankalarda risk yönetiminin etkinliğinin artması,
- Bankaların aracılık fonksiyonlarını daha etkin biçimde yerine getirmesi,
- Bankaların sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması,
- Bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin Artması,
- Bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme,
- Basel-II, teknik seviyesinin yüksek olması sebebiyle insan kaynağına ve bilgi işlem alt yapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılmasını da gerektirmektedir.
- Basel-II ile birlikte ortaya çıkacak etkilerin bir kısmı, ülkemiz bankalarının Basel-II kurallarına tabi tutulup tutulmamasından bağımsız olarak ortaya çıkabilecektir. Örneğin, ülkemiz Hazinesine veya bankalarımıza fon sağlayıcısı konumunda olan veya bankalarımız ile işlem yapan yabancı bankaların Basel-II kurallarına tabi olması, Basel-II'nin bir takım sonuçlarının ortaya çıkması için yeterli olacaktır.

⁶⁵ Altıntaş, A., "Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Basel-I Ve Basel-II", Turhan Kitapevi, İstanbul, 2006, s.59-60

⁶⁶ BDDK, (Ocak 2005). 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bddk.org.tr, s.1-7

3.2 Basel II'nin Temel Koşulları

Basel-II düzenlemesi kendi içinde 3 ana bölümden (yapısal blok) oluşmaktadır. Bunlar; Birinci yapısal blok, nicel değerlendirme yapılmasına olanak vermekte ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya koymaktadır. İkinci yapısal blok, niteliksel değerlendirmenin yer aldığı denetim otoritesinin incelenmesi sürecini içermektedir. Üçüncü yapısal blok, kamuya açıklama yapma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür.⁶⁷

Şekil 3.1 Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın 3 temel yapısal bloğu

BASEL II UYGULAMASININ KAPSAMI		
Asgari Sermaye Yeterliliği	Sermaye Yeterliliği Denetimi	Piyasa Disiplini

3.2.1 BİRİNCİ YAPISAL BLOK: ASGARİ SERMAYE YETERLİLİĞİ

Basel-II'de sermaye yeterlilik oranı; yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar esas alınarak hesaplanmaktadır. Toplam sermaye yeterlilik oranı %8'in altında olmamalıdır. Katkı sermaye, ana sermayenin %100'ü asmaması öngörülmektedir.⁶⁸ Risk ağırlıklı varlıklar toplamı; piyasa ve operasyonel risk sermaye yükümlülüklerinin %12,5 (yani, %8 asgari sermaye oranının tersi) ile çarpımı ve çıkan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi ile bulunmaktadır.

⁶⁷ Aras, G., "Basel-II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci", Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005, s.6-7

⁶⁸ Bank for International Settlements, "BIS", <http://www.bis.org>, 2005, web, s.12

Toplam Sermaye

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} \quad (\text{min} < \%8)$$

Basel-II’de standart yöntemde kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenecektir. Basel-II’de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznini almak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınacaktır.⁶⁹ Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken kredi riskine ilişkin olarak iki yöntem oluşturulmuştur. Bunlar; Standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardır. Operasyonel riskler ise, sermaye yeterliliği hesaplamasına ilk defa dahil edilmekte olup, ölçüm yöntemleri temelde basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Basit ölçüm yöntemleri kendi içinde temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşımı olarak üç gruba ayrılmaktadır.⁷⁰

Basel II’nin Basel 1988 Uzlaşısından sermaye yeterliliği yükümlülüğü hususundaki temel farklılığı aynı kategoriye dahil olan alacakların Basel II’de benimsenen yöntemlere göre değerlendirilerek farklı risk ağırlıklarına tabi tutulmasıdır. Basel II’de basit standart yaklaşım olarak adlandırılan yöntemde ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından ülkeler, bankalar ve şirketler verilen derecelendirme notlarının kullanılmasını öngörmektedir. Buna göre ülkeler, bankalar ve şirketlerden olan alacaklar, bu ülke ve kuruluşların sahip oldukları derece notuna göre farklı risk ağırlıklarına tabi olacaktır.

⁶⁹ BDDK, (Ocak 2005). 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), bddk.org.tr, s. 2

⁷⁰ Babuşcu, Ş., “Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi”, Akademi Consulting&Training,2005, s.265

Derecelendirme notuna göre değişen risk ağırlıkları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.⁷¹

Tablo 3.4 Devletlerden ve Bankalardan Olan Alacalara İlişkin Risk Ağırlıkları

Kredilendirme	Derecelendirme (yüzde)					
	AAA'dan AA-'ye	A+'dan A-'ye	BBB+'dan BBB-'ye	BB+'dan B-'ye	B-'nin Altı	Derecesiz
Ülkeler	0	20	50	100	150	100
Bankalar	20	20-50	20-100	50-100	150	20-100

Tablo 3.5 şirketlerden olan alacalara ilişkin risk ağırlıkları

Kredilendirme	Derecelendirme (yüzde)				
	AAA'dan AA-'ye	A+'dan A-'ye	BBB+'dan BB-2ye	B-'nin Altı	Derecesiz
şirketler	20	50	100	150	100

3.2.2. İKİNCİ YAPISAL BLOK: DENETİM OTORİTESİ

İkinci Yapısal Blok' da komite tarafından risk yönetimi rehberliği, denetimsel şeffaflık ve hesap verilebilirlik konusunda banka riskleriyle ilgili denetimsel gözden geçirmenin anahtar prensipleri ele alınarak incelenmektedir (BDDK).⁷² Uzlaşıda yer

⁷¹ Bankacılar Dergisi, sayı 58, bddk.org.otr,2007, s.9

⁷² BDDK., bddk.org.otr, 2006, s.216

alan denetim otoritesinin incelemesi süreci, yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerinin sermaye ile desteklenmesinin değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Denetimsel inceleme süreci, bir içsel sermaye değerlendirme süreci geliştirilmesini ve bankanın risk profili ve kontrol ortamı ile uyumlu sermaye hedeflerinin belirlenmesinde banka yönetiminin sorumluluğunu benimsemektedir. Uzlaşıda, banka yönetimi bankanın esas asgari sermaye yükümlülüğünün ötesinde, risklerini desteklemek amacıyla yeterli düzeyde sermaye bulundurması sorumluluğunu taşımaya devam etmektedir. Denetim otoritelerinden, riskleri ile orantılı olarak bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmeleri ve gerektiğinde müdahalede bulunmaları beklenmektedir. Bu etkileşimin, bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki diyalogun gelişmesini sağlamak suretiyle yetersizliklerin ve eksikliklerin belirlenmesi halinde risklerin azaltılması veya sermayenin tekrar yeterli seviyeye gelmesinin sağlanması amacıyla dönük acil ve kararlı eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlaması amaçlanmaktadır. Bundan dolayı denetim otoriteleri risk profillerine veya faaliyet tecrübelerine dayalı olarak bu tür tedbirlerin alınmasını gerektirecek bankalara daha fazla odaklanmayı isteyebilirler.⁷³ Komite, bankanın riskleri için bulundurduğu sermaye miktarı ile bankanın risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerinin gücü ve etkililiği arasındaki ilişiyi benimsemektedir. Ancak sermayenin artırılması, bankanın risklerindeki artışın karşılanmasında tek yöntem olarak görülmemelidir. Risklerle ilgili olarak risk yönetiminin güçlendirilmesi, içsel limitlerin uygulanması, karşılıkların ve yedeklerin seviyesinin güçlendirilmesi ve iç kontrollerin düzeltilmesi gibi araçlar da dikkate alınmalıdır. Ayrıca, sermaye temel olarak yetersiz iç kontrol veya risk yönetimi süreçlerine bir alternatif olarak görülmemelidir. Denetim Otoritesi dört temel prensipte özetlenebilir:⁷⁴

⁷³ Babuşcu, Ş., “Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi”, Akademi Consulting&Training,2005, s.286

⁷⁴ Çelik, K. R., “Basel-II'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere etkileri: Gaziantep'te bir Uygulama”, Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2007, s.50-65

a) Prensip–1: Sermaye Yeterliliği Değerlendirmesi ve Sermaye Seviyelerinin Korunması

Ticari bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünleşik bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır.⁷⁵ İkinci Yapısal Bloğun ilk prensibi, bankaların, sermaye yeterliliğini kendi risk profilleri ile bağlantılı olarak değerlendirmeye yönelik bir sürece ve sermaye düzeyinin ikame ettirilmesine ilksin bir stratejiye sahip olmalarını gerektirmektedir. Bankalar, maruz kalmış oldukları tüm önemli riskleri sistematik ve objektif bir biçimde tanımlamaya, ölçmeye, raporlamaya ve bu riskler karşılığında sermaye bulundurmaya imkan verecek ayrıntılı bir sisteme sahip olmalıdır. Birinci Yapısal Blok altında bütünüyle yer almayan veya açık biçimde belirtilmeyen; kredi yoğunlaşması, yapısal faiz oranı riski, likidite riski, iş riski, strateji riski ve itibar riski gibi riskler İkinci Yapısal Blok kapsamında ele alınmalıdır. Banka harici faktörlerin de (ekonomik dalgalanmalar gibi) İkinci Yapısal Blok sürecinde yer alması gerekmektedir. Böyle bir sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin, özellikle hali hazırda risklerini her bir risk bazında münferiden yöneten ve bunlara ilişkin sermaye yeterliliğini bir bütün halinde değerlendirmeye imkan verecek yöntemlerden yoksun olan bankalar için bazı zorluklar yaratması muhtemeldir.

b) Prensip–2: Denetim Otoritesinin Banka İçsel Değerlendirmelerini İncelemesi

Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.⁷⁶ Denetim otoriteleri, bankanın içsel

⁷⁵ BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004, s.2

⁷⁶ BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004, s.5

sermaye yeterliliği değerlendirmelerini, sermayelendirme stratejilerini ve bankaların yasal sermaye rasyolarına uyumunun izlenmesi ve bu rasyolara uyumun sağlanmasına iliksin kapasitelerini gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritelerinin, değerlendirme sonuçlarından tatmin olmamaları durumunda, uygun denetimsel tedbirleri almaları gerekmektedir. Değerlendirme, her bir bankanın özelliğini, büyüklüğünü ve karmaşıklığını dikkate almalıdır.

c) Prensip–3: Denetim Otoritesinin Asgari Yasal Sermaye Yükümlülüğünü Sağlaması

Üçüncü prensibe göre denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.⁷⁷ İkinci Yapısal Bloğun 3. prensibi uyarınca, denetim otoriteleri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği rasyosunun üzerinde sermaye bulundurmalarını isteyebilmelidirler. Denetim otoriteleri; banka faaliyetlerine iliksin riskleri, bankanın faaliyette bulunduğu yeri, risk yönetimi uygulamalarının genelinin kalitesini ve Birinci Yapısal Blok tarafından yeterli bir biçimde kapsamayan diğer risklerin ne derece dikkate alındığını göz önünde bulundurmak durumundadır.

d) Prensip–4: Denetim Otoritesinin Erken Müdahalesi

Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir”.⁷⁸ Prensip 4’e göre, denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterliliği; risklerini karşılayabilecek asgari düzeyin altına düşmeden önceki bir aşamada müdahale edebilmeli ve sermaye düzeyinin devam

⁷⁷ BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004, s.7

⁷⁸ BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004, s.8

ettirilememesi veya yenilenmemesi durumunda da gerekli acil düzeltici tedbirlerin alınmasını isteyebilmelidir. Genel olarak denetim otoritelerinin bankacılık sisteminin güvenilirliği ve sağlamlığını temin etmeye yönelik yetkileri, Prensip 4'ün uygulanmasına olanak verecektir.

3.2.3. ÜÇÜNCÜ YAPISAL BLOK: PİYASA DİSİPLİNİ

Üçüncü Yapısal Blok Piyasa Disiplininin amacı ilk iki aşamada yer alan asgari sermaye yükümlülüklerini (Birinci Yapısal Blok) ve denetim otoritesinin incelemesi sürecini (İkinci Yapısal Blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle uzlaşının içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla insiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır.⁷⁹ Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma (disclosure) gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir.

Üçüncü yapısal blokta belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, bu yapısal blokta 1988 uzlaşısında olmayan bir bileşen, yani bankaların finansal durumları hakkında kamuya nasıl bilgi açıklamak zorunda oldukları hususu ayrıntılı olarak yer almaktadır. Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Sermaye yapısı, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği, kredi riski, hisse senedi şeklinde yapılan yatırımların riski, kredi riskini

⁷⁹ BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004, s.1

azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi bileşenlerin açıklanması talep edilmektedir.⁸⁰

Piyasa disiplininin sağlanması ile bankaların risk değerlemesi konusundaki geri bildirimine ve kredi derecelendirme kurumlarının yapmış oldukları değerlendirmelere bağlıdır. Piyasa disiplininin amacı asgari sermaye yükümlülüklerini ve denetim otoritelerinin inceleme sürecini tamamlamaktır. Bu açıdan bakıldığında BASEL II düzenlemelerinin üçüncü dayanağı olan piyasa disiplini, bankaların ve dolaylı olarak da banka müşterisi olan işletmelerin raporlama stratejilerini zenginleştirecek nitelikte bir etki de yaratacaktır.

Diğer bir anlatımla gerek düzenleyici kurumların piyasa risklerini en aza indirmek için gerekse de yatırımcıların bankalarla olan ilişkileri açısından risk ölçüm ve sermaye yapısı ile daha fazla bilgiye ihtiyaç duyacağı söylenebilir. Bu nedenle piyasa disiplininin sağlanmasına yönelik atılacak adımlar, değerlendirme ve derecelendirme çalışmalarında daha titiz davranılmasına yol açacaktır. Banka değerlendirme ve derecelendirme parametrelerinde, piyasanın mevcut durumu ve geleceği farklılaştırması açısından, BASEL II düzenlemelerinin öncü rol oynayacağı beklenmektedir. Piyasa disiplininin sağlanmasının bir diğer amacı da, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Buna göre, bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak ve böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır.

BASEL II düzenlemelerinin genel çerçevesine bakıldığında, denetim ve piyasa disiplini prensiplerinin, finansal kurumlar ve özellikle bankacılık alanında ortaya çıkabilecek sistematik riskin önlenmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

⁸⁰ ÇELİK, K. R., “Basel-II'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere etkileri: Gaziantep'te bir Uygulama”, Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2007, s.61

Tablo. 3.6: Bankacılık Krizlerinin Neden Olduğu Finansal Kayıplar ⁸¹

Yüksek Gelirli Ülkeler	Kriz Yılları	Kriz Süresi	Krizin Maliyeti*(%)	Para Krizi
Finlandiya	1991-1993	3	11	var
Japonya	1992-1998	7	8	yok
Kore	1997-2000	4	34	var
Norveç	1988-1992	5	8	yok
İspanya	1977-1985	9	16,8	var
İsveç	1991	1	4	var
ABD	1984-1991	8	3,2	yok
Ortalama		5,5	12,1	
Orta ve Düşük Gelirli Ülkeler				
Arjantin	1980-1982	3	20,7	var
Arjantin	1995	1	11,4	yok
Brezilya	1994-1996	3	5 \ 10	yok
Chile	1981-1983	3	41,4	var
Ekvator	1998-2001	3	21,7	
Kolombiya	1982-1987	6	6,7	var
Gana	1982-1989	8	6	var
Mısır	1991-1995	5	10	yok
Endonezya	1997-2001	5	24,5	var
Malezya	1985-1988	4	14,5	yok
Malezya	1997-2000	4	4	var
Meksika	1981-1982	2	110,4	var
Meksika	1994-1995	2	9,5	var
Peru	1983-1990	8	12,5	var
Filipinler	1981-1987	7	35,2	var
Tayland	1997-2000	4	25,9	var
Türkiye	1994	1	10,4	var
Türkiye	2000		30,5	var
Uruguay	1981-1984	4	42	var
Venezüella	1994-1995	2	20	var
Ortalama		3,7	17,6	
Tüm ülkeler		4,2	16	
Para ve bankacılık krizi		4,1	22,9	
Yalnız bankacılık krizi		4,3	4,6	

* Finansal Kayıplar/GSMH

⁸¹ AYAN, E., “Türkiye’de Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II Uzlaşısı Ve Faiz İle Kur Risklerine İlişkin Bir Uygulama”, Doktora Tezi, Kocaeli, 2007, s.26

Uluslararası sermaye hareketlerinin küresel kriz yaratabileceği endişesi ile bankalar buldukları ülkelerin kendi ekonomileri içindeki riskleri karşılayabilmeleri için, her bankanın sermayesinin iş hacimlerini ve aldıkları riskler karşısında yeterli sermayeye sahip olup olmadığını ve denetimleri gibi konuları ön plana çıkartmıştır. Gelişen piyasaların entegre olması nedeniyle, bir finansal piyasada yaşanan kriz diğer piyasaları da kısa sürede etkileyecektir. Bu nedenle uluslar arası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standart yaklaşımların geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.⁸²

3.3 SERMAYE YETERLİLİĞİ KAVRAMI

Bankacılık düzenlemelerinde kullanılan araçların basında Sermaye yeterliliği gelmektedir. Sermaye yeterliliği, bankanın karşılaşılabileceği risklerin gerçekleşmesi sonucunda, banka müşterilerinin kayıplarının telafi edilmesi anlamında güvence sağlamaktadır. Risk önceden belirlenemeyen bir faktördür. Sermaye, beklenmeyen zararın karşılığıdır. Banka sermayesi, bankanın taşıdığı riskler karşısında iyi bir şekilde analiz edilmelidir. Bu analiz ne kadar başarılı yapılırsa bankanın finansal yapısı o derece güçlü ve banka müşterilerine sunulacak güvence de o derece fazla olacaktır. Sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemelerde genellikle ortaklık sermayesi, yedek akçeler ve vergi sonrasındaki dönem kârı toplamından ilgili dönem ve geçmiş yıllar zararı düşüldükten sonra kalan sermaye toplamı ana sermaye olarak kabul edilmektedir. Sermaye yeterliliği düzenlemeleri, bankanın üstlendiği risklere göre sahip olması gereken asgari sermaye oranının belirlenmesi esasına dayanmaktadır. Bankanın sahip olduğu varlıklar nedeniyle üstlendiği kredi ve piyasa risklerinin realize olması durumunda, banka müşterilerinin karşılaşacakları kayıpların tanzim edilmesinde bankanın sermayesi doğrudan bir güvence sağlamaktadır. Banka sermayesi, bankanın taşıdığı risklerle ne kadar iyi

⁸² BEŞİNCİ, M., “Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, Active Dergisi, kasım-aralık 2005, s.1

ilişkilendirilirse, bankanın mali yapısı o ölçüde güçlü olacaktır ve banka müşterileri için sunulan güvence de daha fazla olacaktır.⁸³

Bankacılıkta mevduat sahipleri için teminat banka sermayesidir. Sözü edilen teminatın varlığı ile banka sahiplerinin risk alma eğilimleri azalmaktadır. Buradaki banka sermayesi, kredi sözleşmelerindeki teminatlar gibidir. Teminatlar, kredi müşterilerinin riskli projelere yönelme ihtimali karşısında banka kayıplarını karşılamak amacıyla alınmaktadır. Sermaye yeterliliği konusundaki düzenlemeler ise banka sahiplerinin risk almaktan kaçınmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Asgari sermaye oranı ile belirlenen sermaye tutarı, bankaların faaliyet yapısı ve faaliyet gösterdikleri ülke ekonomisi göz önünde bulundurulmadan, tüm bankalar için tek bir oranı esas almaktadır. Esas alınan orana göre belirlenen tutar yasal sermayedir. Tek bir oranın aynı ülkede faaliyet gösteren bankalar için bile gerçekçi sonuçları göstermeyeceği açıktır. Bu durum, ekonomik sermaye kavramını doğurmuştur. Ekonomik sermaye, bankaların maruz kaldıkları riskler karşısında finansal yapılarının olumsuz yönde etkilenmemesi için ihtiyaç duyulan sermayedir.

Basel II düzenlemesine göre, finansal kurumların oluşturacakları güçlü bir İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sürecinde bulunması gereken temel unsurlarından bir diğeri, sermaye seviyesinin taşınan riskle uyumlu olmasını sağlayacak çok güçlü bir sistemin varlığıdır. Bu sistemin yeterliliğinden bahsedebilmek için sistemin;

- Karşı karşıya olunan tüm önemli riskleri tespit eden, ölçen ve raporlayan politika ve prosedürlere,
- Sermaye seviyesini, taşınan riskle ilişkilendiren bir metodolojiye,
- Finansal kurumun faaliyet planını dikkate alarak, gelecekteki muhtemel sermaye-risk profili ilişkisini sorgulayan bir sürece ve

⁸³ Çakır, M., “Basel standartları ve standartların kobi'lere etkileri”, Akdeniz Üniversitesi Yüksek lisans tezi, Antalya, 2007, s.5

- Tüm sürecin tutarlılığını sağlayan kontrol mekanizmalarına sahip olması gerektiği belirtilmektedir.

Finansal sektörde piyasa denetiminin geliştirilmesi yönündeki çabaların bir yansıması olan BASEL II, daha öncede belirtildiği gibi finansal kurumlarla birlikte kredi kullananları da etkileyecektir. Diğer bir anlatımla bankalarda risk yönetimi kültürünün gelişmesi dolaylı olarak bankaların müşterisi konumunda bulunan reel sektör firmalarına da yansıtacaktır. Bilançoları şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşmamış firmalar bu süreçte zorlanacaktır. Ancak bu zorlanma BASEL II'nin olumsuzluğu olarak değil , risk yönetim uygulamalarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır. BASEL II sürecinin uygulamaya girmesiyle kredi müşterisi olarak KOBİ'lerin yaşayabileceği sorunlar kurumsallaşmış firmalara oranla çok daha fazla olabilir.

Risk yönetiminin dönüm noktalarından birisi olan Basel II 'ye geçiş ile birlikte, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde bir çok kesim söz konusu uygulamalardan etkilenecektir. Uygulamaya yönelik olarak ülkemizde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından kapsamlı hazırlıklar başlatılmış olup, Türk bankacılık sektörü ve diğer kesimlerde konu detaylı olarak tartışılmaya başlanmıştır. Çalışma grubumuzca, başta KOBİ'ler olmak üzere tüm ilgili kesimlere etkilerinin belirlemeye çalışıldığı BASEL II normları hakkında yapılması gerekenler aşağıda başlıklar halinde irdelenmektedir.⁸⁴

Basel II Sermaye Uzlaşısı'nın AB mevzuatına girmesiyle birlikte, Avrupa Birliği sürecinde olan ülkemizde de Basel II'ye uyum çalışmaları başlatılmıştır. Türk Bankacılık sektöründe sermaye yeterliliği hesaplamaları 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Bankaların Sermayelerinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" doğrultusunda yapılmaktadır. Haziran 2007 tarihi itibarıyla operasyonel risk sermaye yeterlilik rasyosuna dahil edilmiştir. Dünyada birçok ülkede devam eden Basel II uyum çalışmaları ülkemizde de BDDK

⁸⁴ Bankacılar Dergisi, sayı 58, bddk.org.otr, 2006, s.27-57

tarafından yürütülmektedir. Konuya ilişkin yol haritası açıklanmış ve sayısal etki çalışmaları yapılmıştır.

Ciro ve toplam risk açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de KOBİ nitelikli firmaların büyük bir kısmının, perakende portföy kapsamında değerlendirileceği düşünülmektedir. Bu durum, standart yaklaşımda yüzde 75 risk ağırlığının uygulanacak olması nedeniyle perakende nitelikli KOBİ’lere göreceli avantaj sağlayabilecektir. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredi ne kadar fazla ise sermaye bulundurma maliyeti de o oranda düşecektir. Sermaye maliyetinin azalması, firmaların kredi fiyatlarına da olumlu bir biçimde yansıtacaktır.
Ciro ve toplam risk açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de KOBİ nitelikli firmaların büyük bir kısmının, perakende portföy kapsamında değerlendirileceği düşünülmektedir. Bu durum, standart yaklaşımda yüzde 75 risk ağırlığının uygulanacak olması nedeniyle perakende nitelikli KOBİ’lere göreceli avantaj sağlayabilecektir. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredi ne kadar fazla ise sermaye bulundurma maliyeti de o oranda düşecektir. Sermaye maliyetinin azalması, firmaların kredi fiyatlarına da olumlu bir biçimde yansıtacaktır.

İçsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankalar tarafından KOBİ’lere verilecek derecelendirme notları ve onlardan teminat olarak alınan enstrümanlar dikkate alınarak ölçümlenecek, söz konusu firmaların risklilikleri, derecelendirme notlarından bulunan temerrüde düşme olasılıklarından ve teminatlardan ve firmadan yapılan tahsilatlardan bulunan temerrüt halinde kayıp oranlarından hareketle belirlenebilecektir. BDDK tarafından Aralık 2005 tarihinde yayımlanan “Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları’na göre, ülkemizde belirli bir süre tüm bankacılık sektörünün ileri içsel derecelendirme yöntemlerini uygulaması mümkün görünmemektedir. Buradan hareketle, ülkemizde faaliyet gösteren bankaların büyük kısmının kredi riskini belirli bir süre standart yöntem ile ölçeceği sonucunu çıkarmak mümkün olabilmektedir.⁸⁵

⁸⁵ Bankacılar Dergisi, sayı 58, bddk.org.otr, 2006, s.27-57

Basel II ile birlikte hem bankaların hem dış derecelendirme kuruluşlarının, niteliksel faktörlere önem vermesi öngörülmektedir. Bu niteliksel faktörlerin başında şirketin ürünlerinin kalitesi, pazar payı, üst yönetimin profesyonelliği sayılabilir. Diğer önem verilmesi istenen parametre ise şirketin sermaye yapısının sergilediği özelliklerdir. Eğer şirket sağlam bir finansal yapı sergiliyorsa riski daha düşük olacağından daha yüksek bir reyting kategorisine atanarak daha düşük maliyetli kredi imkanlarına sahip olacaktır.

Böyle bir derecelendirmenin esas dayanağı ise, KOBİ'ler için üzerinde yeniden düşünülmesi gereken finansal raporlamanın şeffaflığıdır. Bu nokta KOBİ'ler için ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Türkiye'de KOBİ kategorisine giren veya kurumsal anlamda değerlendirilebilecek pek çok işletmenin finansal tabloları uluslararası standartlarda denetlenmemekte, şirketlerin yönetimi kurumsallaşmadan oldukça uzak yaklaşımlar sergilemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Basel II uygulamalarının bankalarla birlikte reel sektördeki şirketlerin finansal olarak işleyişleri üzerinde de iyileşmeler sağlayacağı beklenmektedir.⁸⁶

Basel II ile risk değerlemesinde çok daha hassas ve etkin ölçütler getirilmekte ve bankalar arasında değişebilen ve bankaların büyüklüklerine ve yapısına uyumlu farklı yöntem alternatifleri de bulunmaktadır. Basel II'de etkin risk yönetimi anlayışı ön plana çıkarılmaktadır. Yeni dönemde, risklerini iyi değerleyemeyen bankaların ve sistemin gerektirdiği hazırlıkları yapamayan firmaların bu sisteme uyum sağlamaları olanaksız olacaktır. Bu nedenle düzenleme ile öncelikle bankaların, altyapılarını sağlamlaştırması ve risk yönetim kültürünü geliştirmeleri gerekli olmakla birlikte, firmalar da bu düzenlemeye uyum sağlamak için yapmaları gereken pek çok şey olduğunun bilincindedir. Öte yandan, BDDK'nın 2004 yılında yaptığı Sayısal Etki Çalışmasının sonucuna göre, Basel II uygulamasının Kobi'lerin, banka kaynaklarına ulaşabilmesini olumlu olarak etkileme ihtimalinin yüksek olacağı ifade edilmektedir. Uygulamanın firmalar kesimi ve bankacılık sistemi için risk içeren yönleri olduğu

⁸⁶ Ankara Ticaret Odası (ATO) Yayınları – Basel II - 2007

kadar fırsat yaratan yönleri olacağı da beklenmektedir. Basel II düzenlemelerinin Kobi'ler için getirdiği yeni koşullar ve uygulamalara uyum sağlamak aslında, firmaları finansal ve yönetsel olarak disipline edecek, orta ve uzun vadede bir fırsat gibi de düşünülebilir. Bu değişimler reel sektörün ve Kobi'lerin finansal sağlamlığı, firmaların sürdürülebilir performansları için olumlu etkileri olacak uygulamalardır (Aras, 2006).

Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen krediler ne kadar fazlaysa sermaye bulundurma maliyeti o kadar düşük olacaktır. Böylece sermaye maliyetinin düşmesi ile kredi faiz oranları olumlu yönde etkilenecektir. Derecelendirme notları yüksek olan kurumsal KOBİ'leri portföyünde bulduran bankaların sermaye yeterliliği de olumlu yönde etkilenecektir. Perakende KOBİ'ler standart yöntemde de, içsel derecelendirme yönteminde de kurumsal KOBİ'lere göre daha avantajlı faiz oranlarıyla karşılaşacaklardır.⁸⁷

3.4 YENİ BASEL II SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI'NA YAPILAN ELEŞTİRİLER

Basel II sermaye yeterliliği uzlaşısı beraberinde bir çok eleştiriye de getirmektedir. Bazı finans kuruluşları ve bankalar Basel II'yi günümüz finans piyasalarına yeterli gelmeyecek bir uzlaşım olarak değerlendirmektedirler. Basel II'ye yapılan eleştirilen başında şunlar gelmektedir:⁸⁸

- Uzlaşımın teknik seviyesinin yüksek olması ve uygulanmasının pahalı olması.
- Basitlik ile riske yüksek duyarlılığın aynı anda gerçekleştirilmesinin zor olması.

⁸⁷ Yılmaz, H.B., "Basel II ve Kobiler üzerindeki etkileri", PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi" (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979, 2007, s.15

⁸⁸ Küçüközmen, C., Mazibaş, M., Yüksek, A., "Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II)", BDDK, Aralık, 2004, s.3-9

- Kalibrasyona ilişkin eleştiriler (IRB kalibrasyonunda yöntem ve veri kamuya açık olmadığı için öneri yapmak zor olması)
- Uzlaşının sermayeye gereğinden fazla önem atfetmesi. Sistemik krizler sermaye yetersizliğinden daha çok likidite problemlerinden kaynaklanmaktadır. Bu konudaki çalışmalar Basel II’de yeterli düzeyde olmayabilir.
- Risk farklılaşması yeterli bulunmamaktadır. Aynı derecelendirme notuna sahip şirket, banka, hükümet alacakları farklı risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Fiziki teminatlar ve bazı diğer teminatlar da dikkate alınmalı ve teminatların dikkate alınması işlem bazında değil karşı taraf bazında gerçekleşmelidir.
- İleri ölçüm yöntemleri için yeterli teşvik bulunmamaktadır.
- Önemli büyüklüğe sahip yerel bankalar kapsam dışında tutulmuştur.

3.5 BASEL II VE BASEL II’NİN TÜRKİYE İÇİN ÖNEMİ

Basel Komitesi temel konu olarak bankalarda risk yönetimine odaklanmakta ve dolayısıyla da bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturmaya çalışmaktadır. Risk yönetimi kültürü oluştuktan sonra, bankacılık sistemi çok daha verimli hale gelecek, piyasanın korunması yolunda daha doğru bir yapıya bürünecek, niteliksel ya da sayısal herhangi bir sorun ortaya çıktığında, bu sorun risk yönetimi tarafından hızlı bir şekilde teşhis edilebilecektir. Basel II ile birlikte diğer firmalar gibi bankalar da sermaye durumlarını yeniden gözden geçirmek zorundadırlar. Eğer bankalar, Basel II önerisinde açıklanan gelişmiş metodları, risklerinin ölçümünde kullanmıyorsa, bankaların sermaye ihtiyaçları katlanarak artacaktır. Bunu da firmalara kullandıkları kredi maliyetlerine yansıtacaklardır.

Türk ekonomisi açısından KOBİ’lere yaklaşım çok önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Finansal kuruluşların Basel II’ye geçmeden önce bir takım hazırlıkları yerine getirmeleri gerekmektedir. Basel Mutabakatı’nın getirdiği düzenlemelerin 2009 yılı içerisinde yürürlüğe girmesi planlandığından, bankalar ve KOBİ’ler değişim amacıyla yatırım yapmaya başlamak için mutabakatın

tamamlanmasını beklemek yerine, proaktif davranarak nerede eksiklikleri bulunduğunu analiz etmeli ve kritik planlarını hazırlanmalıdır.⁸⁹

Basel II ile birlikte bankaların kredi kullandırırken bu kredinin firmaya yansıtacağı maliyeti hesaplamak için kullanacağı yöntemlerden biri olan Standart Yöntem altında, bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken firmayı “perakende” ya da” “kurumsal” olarak sınıflaması gerekmektedir. Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara standart % 75 risk ağırlığı uygulayacaklardır. Mevcut sistemde (Basel I), özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda % 100 risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır.

Tablo 3.7. Standart Yönteme Göre Derecelendirme Sınıfları (Perakende Ve Diğer Firmalar İçin)

Harici derecelendirme notu	Parakende risk ağırlığı	Diğer firma risk ağırlığı
AAA'dan AA-'ye kadar	75%	20%
A+'dan A-'ye kadar		50%
BBB+'dan BB-'ye		100%
BB-'den düşük		150%
Derecelendirilmemiş		100%

⁸⁹ Pekak, B., Akbaş, U., Erdem, N., “Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri”, TBB, Eylül, 2004, s.1-20

Basel II Uzlaşısı daha sağlam bir bankacılık sektörü sunduğu için, sadece ülkemiz bankacılık sektörüne değil, tüm finans kuruluşlarına olumlu etkileri olacaktır. Türk bankacılık sektöründe risk kültürünün oluşmasını sağlayacaktır. Bankaların maruz kaldığı riskler etkin bir şekilde yönetilecektir. İç kontrol ve risk yönetim birimleri kurulacaktır. Bankanın üst yönetim ve yönetim kuruluna bu süreçte önemli görevler verilecektir. Bankaların kamuyu aydınlatmalarına imkan veren piyasa disiplini sağlanacaktır. Bankalar piyasadaki oyuncuları düzenli olarak çalışmaları hakkında bilgilendirecek ve oyuncular arasında bilginin simetrik dağılması sağlanacaktır. Böylelikle kurumsal yönetimin de önemi anlaşılacaktır. Bankalarla kredi ilişkisi içerisinde olan firmaların, bankalardan kredi alabilmeleri için derecelendirme şirketleri tarafından verilen yüksek derecelendirme notuna sahip olmaları gerekecektir. Çünkü Basel II risk bazlı kredi fiyatlamasını öngörmektedir. Bunun için firmalar bilanço, gelir tablosu gibi muhasebe kayıtlarının doğruluğuna önem verecekler ve kayıt dışılığı önlemiş olacaklardır. Firmalar hakkında daha objektif değerlendirme yapılacak ve adil bir rekabet ortamı oluşacaktır. Basel II uygulamasına standart yaklaşımla başlanacaktır. Standart yaklaşımda ise derecelendirme kuruluşlarının verdikleri derecelendirme notları kullanılmaktadır. Bunun için ülkemizde yeni bir sektör ortaya çıkacaktır. Ülkemiz bankalarına ve firmalarına olan güven artacak ve ülkemize olan fon akışı artacaktır.⁹⁰

Mevcut uygulamadan farklı olarak, yeni öneri paketi (Basel II) bankaların sermaye yeterlilik oranını hesaplamak üzere kendi iç risk derecelendirme sistemlerini kullanabilecekleri içsel derecelendirme metodunu geliştirmiştir ve belirli bir geçiş aşamasından sonra bankalarca bu metodun uygulanmasına önermektedir. İçsel Derecelendirme Yöntemini (IRB) kullanacak bankalar kendi risk değerlendirmelerine göre varlıklarına risk ağırlığı saptayabilecekleri için sermaye karşılıkları optimum seviyede ayrılacaktır. Bu nedenle içsel derecelendirme yaklaşımında (IRB) banka kendi içsel derecelendirme kriterlerine göre firmaları

⁹⁰ Şen, K., “Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008, s.115-116

değerlendirdiği için sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında riske karşı duyarlılık standart yaklaşımına göre daha yüksektir.⁹¹

Basel II, Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir olanak olarak değerlendirilmektedir. Ancak, Basel II kriterlerini 2007 yılı başından itibaren uygulayan G-10 ve AB ülkelerinin bankaları, gelişmekte olan ülke bankalarına göre rekabet avantajına sahip olduklarından, gelişmekte olan ülke bankalarıyla birleşmeleri ve onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini başlatmıştır. 1990'lı yıllarda Türk Bankacılık Sistemi'ndeki artan rekabetten dolayı aktif büyüklüğüne dayalı kârlılık anlayışı hızla değişmeye başlamış ve yerini verimliliğe dayanarak kârlılığı yükseltmeyi hedefleyen bankacılık anlayışına terk etmiştir. Ülkemizde son yıllarda yaşanan finansal krizler, ekonominin tümünü etkilemiş, en büyük olumsuz etkiye bankacılık sistemi maruz kalmıştır. Uluslararası boyuttaki gelişmeler de aynı zaman dilimlerinde ortaya çıkmış; küreselleşmenin boyutlanması ve teknolojiye olan bağımlılığın giderek artması uluslararası finans kesiminin temel gündemini oluşturmuştur.

Bu gelişmeler bankacılıkta risk yönetiminin artan öneminin başlıca nedenleridir. Ülkemizdeki somut gelişmeler, risk yönetiminin kavram olarak mevzuata girmesiyle başlamıştır. İlk defa Bankalar Kanununda ifadesini bulan düzenlemeler, 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanan Yönetmelik ile ayrıntılı hale getirilmiştir. 2001 yılındaki uyum süresinin ardından, 2002 yılından itibaren bankaların mevzuatın öngördüğü çerçevede çağdaş risk yönetimi sistemleri kurma yolunda önemli bir mesafe kaydettikleri görülmektedir. Bir yılı uyum çalışmaları ile geçse de risk yönetimi uygulamaları yaklaşık yedi yıldır Türk bankalarının çalışma programlarında yer almaktadır. Türk bankalarının, Basel II'ye uyum çerçevesinde

⁹¹ Pekak, B., P., Akbaş, U., Erdem, N., "Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri", TBB, Eylül, 2004, s.1-20

başlatmış oldukları risklerin daha duyarlı hesaplanmasına yönelik faaliyetler halen devam etmektedir.⁹²

BDDK, Basel II Sermaye yeterliliği uzlaşısına hızlı ve güvenilir bir geçiş yapmak için çeşitli teorik ve amprik araştırmalardan, bankalara uygulanan anket çalışmalarından ve yabancı ülkelerde faaliyet gösteren uluslar arası bankaların tecrübelerinden yararlanarak bir yol haritası oluşturmuştur.⁹³ Yol Haritasının genel hükümleri şunlardan oluşmaktadır:

- Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecektir.
- Yol Haritasında yer alan hususlarda Basel-II hükümleri ile birlikte AB direktifleri de (CAD, Capital Adequacy Directive) dikkate alınacaktır. AB direktiflerinin Basel-II hükümlerinden farklılaştığı bir durumda AB direktifleri esas olacaktır.
- Bankacılık Kanunu Tasarısı'nın yasalaşmasını takiben, BDDK'nın denetim alanına girecek diğer finansal kuruluşlara (faktoring, leasing gibi) ilişkin hususlar daha sonra kamuoyuna açıklanacaktır.
- Basel-II'ye ilişkin bir politika metni açıklanacaktır.
- BDDK'nın Yol Haritasına ilave olarak, BDDK'nın ilgili dairelerinin, bankaların ve yapacağı faaliyetlerle ilgili TBB'nin de kendilerine ait yol haritaları olacaktır.
- BDDK, Basel-II'ye geçiş sürecindeki gelişmelere ilişkin olarak yılda en az bir defa ilerleme raporu yayımlayacaktır.
- Yol Haritasında yer alan hususların bankalara prensip olarak konsolide bazda uygulanması öngörülmektedir.
- İleride gelişmiş yöntemleri kullanmayı planlayan bankaların şimdiden veri toplamaya, sistem ve altyapılarını hazırlamaya başlamaları uygun olacaktır.
- Hangi risk için hangi modelin kullanılacağına bankaların yönetim kurulları karar verecektir.

⁹² Kalkan, A., "Bankacılıkta risk yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemi üzerine bir değerlendirme", Uludağ Üniversitesi, 2007, s.77

⁹³ BDDK, "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)", bddk.org.tr, Ocak 2005, s.4-5

- Her banka için bir koordinatör (asgari seksiyon müdürü veya üstü) tayin edilecektir. Yönlendirme Komitesi üyesi bankalar için koordinatör, ilgili bankanın Komitedeki en üst düzeydeki yetkilisi olacaktır.
- Basel-II Yönlendirme Komitesi her ay toplanacaktır.
- Yürütülmekte olan Risk Odaklı Denetim Sistemi (RODS) Projesi ve IT (Bilişim Teknolojileri – Information Technologies) denetimine ilişkin hususlar, Bankalar Kanunu Tasarısı yasaladıktan sonra nihai hali verilerek uygulamaya konulacaktır.
- Gerekli görülmesi halinde BDDK tarafından danışmanlık hizmeti alınabilecektir.
- BDDK tarafından uygun görülecek muhtelif bankalar Basel-II'ye geçiş sürecinde görev yapmak üzere BDDK nezdinde birer temsilci atayacaklardır.
- BDDK nezdinde Basel-II'ye ilişkin bir teknik proje sorumlusu belirlenecektir.
- Basın ile ilişkiler için BDDK nezdinde bir irtibat yetkilisi belirlenecektir.

Bankalarda risk yönetimi kültürünün daha da gelişmesinin, dolaylı olarak, bankaların müşterisi konumunda olan reel sektör firmalarını da etkileyecek olması aşıkardır. Basel-II risk yönetiminde ortaya çıkan gelişmelerin devamı olarak bu süreci daha da pekiştirecektir. Esasen bilançoları şeffaf olmayan ve yeterince kurumsallaşmamış reel sektör firmalarının bankalarla yaşayabilecekleri sorunlar, Basel-II uygulamasından bağımsız olarak, uluslararası standartlara yükseltilmesi zarureti bulunan risk yönetimi uygulamalarının da doğal ve zaruri bir sonucu olarak görülmelidir. Basel-II, derecelendirme notu bulunmayan şirketler için mevcut duruma herhangi bir değişiklik getirmemektedir. Ancak, Basel-II ile birlikte yüksek derecelendirme notuna sahip şirketler diğerlerine göre daha avantajlı konuma geçecektir. Bu hususun, şirketlerde kurumsal yönetişimin artması ve kayıtdışılığın azalması yönünde doğal bir teşvik mekanizması oluşturması beklenmektedir. Basel-II'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik fon akımlarını kısıtlayacağı yönünde görüşler bulunmakla birlikte, uluslararası piyasalarda fon sağlayıcısı konumunda olan büyük bankaların fon fiyatlarını belirlerken OECD üyesi olup olmama kuralına dayalı yasal sermaye yükümlülüğünden ziyade, ekonomik sermaye gereğinden hareketle, ülkelerin derecelendirme notlarını (ülke risklerini) dikkate aldıklarının unutulmaması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, uluslararası bankalar tarafından zaten uygulanmakta olan riske dayalı sermaye tahsisi ve fiyatlama olgusu, Basel-II ile birlikte mevzuat kuralı haline gelmektedir. Bu çerçevede, Basel-II ile birlikte

ülkemiz Hazinesinin dış borçlanma maliyetlerinde sadece Basel-II uygulamasından kaynaklanacak çok önemli seviyelerde bir değişiklik beklenmemektedir.⁹⁴

Güncel bilgilere baktığımızda Aralık 2008 itibarıyla %18 olan sermaye yeterlilik oranı, Mart 2009’da %18,5 olarak gerçekleşmiştir. SYR’de yılın ilk çeyreğinde görülen 0,5 puanlık artış, sektörün özkaynaklarının risk ağırlıklı varlıklarına göre daha yüksek bir oranda artış göstermesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim bu dönemde özkaynaklarda meydana gelen %5,5’lik değişim karşısında sektörün risk ağırlıklı varlıklarının %2,8 oranında arttığı görülmektedir. Sektörün olası bozulmalara karşı güçlü sermaye yapısını muhafaza eden ihtiyatlı bir yaklaşım içinde olduğu gözlenmektedir.⁹⁵

Tablo 3.8. Sistem ve Altyapı Yeterliliği (%)⁹⁶

Kredi Riski	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	60,7
	Standart Yaklaşım	95,9
	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	13,6
	İleri İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	0,9
Piyasa Riski	Standart Yöntem	99,7
	İçsel Model	93,1
Operasyonel Risk	Temel Gösterge Yaklaşımı	98,9
	Standart Yaklaşım	36,2
	Alternatif Standart Yaklaşım	19,9
	İleri Ölçüm Yaklaşımları	0,9

⁹⁴ BDDK, “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)”, bddk.org.otr., Ocak 2005, s.1-7

⁹⁵ BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı 13, Mart 2009, s.3

⁹⁶ BDDK, Basel II ilerleme raporu, Mayıs, 2009, s.11

4. KOBİLER VE TÜRK FİNANS SEKTÖRÜ

4.1 KOBİ'LERİN TANIMI

Hazine Müsteşarlığının tanımına göre; imalat sanayi, tarımsal sanayi, turizm, eğitim, sağlık, madencilik ve yazılım geliştirme gibi alanlarda ticari faaliyette bulunan ve yasal defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt ve gereçleri, döşemem ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 milyar Türk lirasını aşmayan;

- 1-9 işçi çalıştıran firmalar çok küçük ölçekli,
- 10-49 işçi çalıştıran firmalar küçük ölçekli,
- 50-250 işçi çalıştıran firmalar orta ölçekli işletmelerdir.

4.1.1 BASEL II STANDARTLARINA GÖRE KOBİ OLMA ŞARTLARI

Basel II sermaye yeterlilik düzenlenmesi gereğince KOBİ tanımı, 7 Şubat 1996 tarihli Avrupa Birliği Konseyi Kararı ile düzenlenmiş KOBİ tanımlamasına uyumlu olarak yıllık satış hasılatı esasına göre belirlenmiştir.

Basel II' de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde KOBİ'ler (Small and Medium Sized Enterprise), toplam yıllık satış hasılatı toplamı 50 milyon euroyu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmakta,

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi <1 milyon euro ise, Perakende KOBİ
- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi >1 milyon euro ise, Kurumsal KOBİ

Şeklinde iki ayrı sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Toplam yıllık satış tutarı 50 milyon euronun üzerinde olan firmalar ise, "Kurumsal " olarak nitelendirilecektir. Perakende portföy, Basel II çalışmasında ayrıntılı olarak şu kriterlerle tamamlanmaya çalışılmıştır.

4.1.1.1. Borçlunun Kimliği Kriteri

Borçlu gerçek kişi/kişiler veya küçük ve orta ölçekli bir işletme (KOBİ) olmalıdır.

4.1.1.2. Ürün Kriteri

Perakende portföye dahil edilecek alacak türleri, rotatif krediler, kredi kartları ve borçlu cari hesap, kredili mevduat hesapları dahil kredi kullandırma taahhütleri, bireysel krediler/tüketici krediler (taksitli krediler, taşıt kredileri, öğrenci kredileri, ihtiyaç kredileri), finansal kiralamar, küçük işletmelere açılan krediler ve bunlar lehine verilen taahhütler olmalıdır.

4.1.1.3. Portföy Çeşitlendirmesi Kriteri

Birbirleriyle bağlı olduğu düşünölen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve portföyde bu tarz firmalara verilen nakdi ve gayrinakdi kredi miktarlarının, bankanın toplam perakende kredi portföyünün yüzde 0,2'sini geçmemesi şartı aranır.

4.1.1.4. Kredi Büyüklüğu Kriteri

Bir bankacılık grubundan, ilgili firmanın (KOBİ) dahil olduğu konsolide şirketler grubuna kullandıran toplam nakdi ve /veya gayrinakdi kredi tutarının 1 milyon eurodan az olması gerekmektedir.

4.2 TÜRK KOBİ'LERİNİN FİNANSMAN SORUNLARI

Türkiye'de yapılan çalışmaların büyük çoğunda, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal

sorunlar, işletmelerin kuruluş aşamasında öz kaynak yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, teminat ve güvence eksikliği, yüksek finansman maliyeti, sınırlı fon kaynakları, finansal yönetimde ve finansman hizmetlerinin sunumundaki yetersizlikler gibi faktörlerle devam ederek KOBİ'leri olumsuz şekilde etkilemektedir. Bu durum, işletmelerin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir.

Ticari işletme olarak KOBİ'lerin finansman olanakları kapsamında değerlendirilebilecek olan temel kaynaklar; mali sistemden sağlanan fonlar (banka ve katılım bankaları kredileri, finansal kiralama, faktoring, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan fonlar, sermaye piyasalarından sağlanan fonlar vb.), ticari borçlar (senetli ve senetsiz), ortak ve iştiraklere olan borçlar, kamu destekleri ve öz kaynaklardır.⁹⁷

Dünya Bankası ve KOSGEB'in Kobi'lere özel yaptığı araştırmalara göre, Kobi'lerin yaklaşık %40'ının finansman sorununu, firmaların faaliyetlerine devam etmesi ve büyümesi için önemli bir engel olarak gördüğü tespit edilmiştir. OECD tarafından yapılan çeşitli araştırmalar, finansman sorununun Kobi'lerin gelişiminde uzun yıllar en önemli sorun olduğunu ortaya koymuştur. Halk Bankası tarafından yapılan araştırmada, Türkiye'de Kobi'lerin %88'inin dış kaynak kullandığı, %12'sinin ise kredi talep etmediği tespit edilmiştir. Finansman kaynaklarının %71'inin banka kredisi, kalan kısmının ise ortaklardan avans (%10) ve yakın çevreden (%19) sağlandığı görülmektedir. İşletmelerin kredi kullanmama nedenlerine bakıldığında; % 40 ile en önemli sorunun teminat şartlarının ağır ve formalitenin fazla olması oluşturmakta, ardından, % 33 ile kredi faizinin yüksek olması, % 23 ile özsermayenin yeterli olması, % 4 ile kredi vadesinin kısa olması temel sebep olarak ileri sürülmektedir. Finansman işletmelerin diğer bütün fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde icra edebilmeleri ve faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürebilmeleri için temel girdiyi oluşturmaktadır. Damarlarda dolaşan kana benzetilen fon kaynakları, işletmeler için yaşamsal önem taşımakta ve yetersizliği halinde faaliyetlerin etkin ve gerektiği gibi sürdürülebilmesini engellemektedir.

⁹⁷ Bankacılar Dergisi, sayı 58, bddk.org.otr, 2006, s.16-25

Türkiye’de alternatif finansman kaynaklarının etkin kullanılmaması nedeniyle bankacılık kesimi her zaman en büyük fon sağlayıcı konumunda olmuştur. Türkiye’de finansmanın temel sorun olması, Kobi’lerin kendi yapıları ile ilgili olduğu kadar, bankacılık sistemi, ekonomik yapı ve sistemle de yakından ilgilidir. Finansmanla ilgili sorunların kaynaklarını şu şekilde sınıflandırmak olanaklıdır;

Kobi’lerin yapılarından kaynaklanan sorunlar:

- Özkaynak sorunu
- Bilanço şeffaflığı
- Bilgi yetersizliği
- Teminat sorunu

Ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunlar

- Finansal istikrarsızlık ve finansal kırılganlık
- Sık yaşanan finansal krizler
- Yüksek faiz oranları
- Döviz kurlarındaki istikrarsızlık

Bankacılık sisteminden kaynaklanan sorunlar

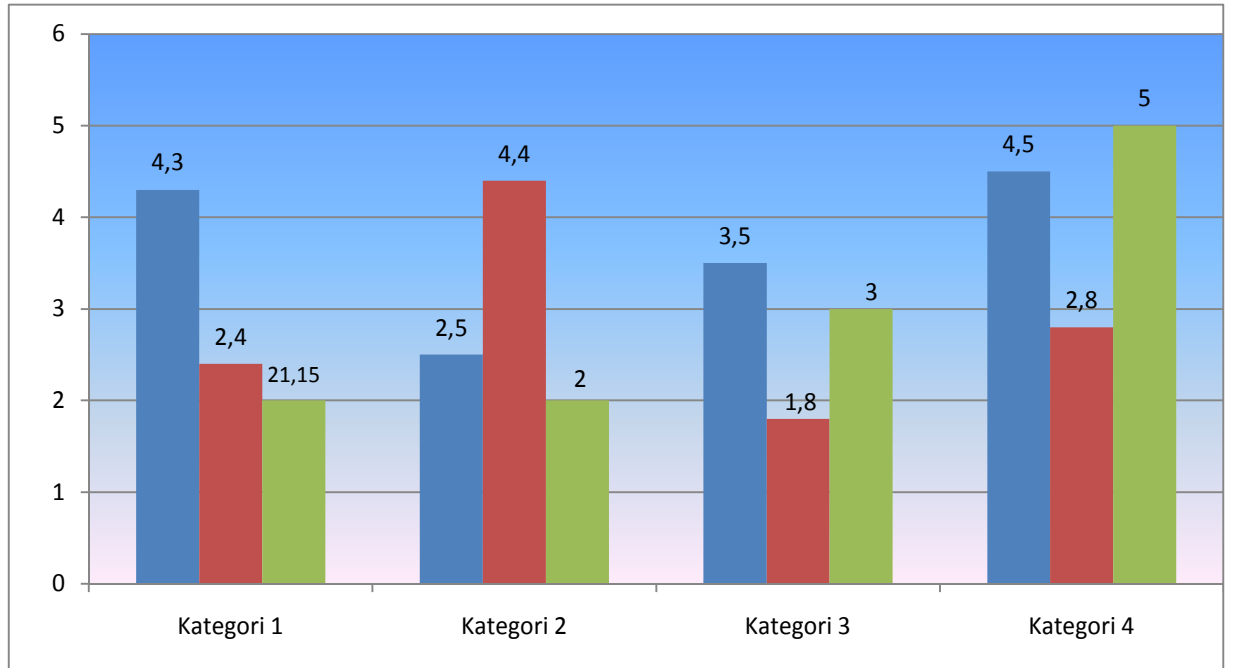
- Bankaların Kobi’lere yönelik stratejilerinin olmaması
- Kredi maliyetlerinin yüksekliği
- Teminatlar konusunda esnekliğin olmaması

Alternatif finansman olanaklarının yetersizliği

- Risk sermayesi (girişim sermayesi)
- Aktif Kobi borsaları
- Diğer alternatif finansal araç ve olanaklar (leasing, factoring, forfaiting, küçük işletme finans şirketleri vb.)
- Kobi’ler için uygulanabilir stratejiler geliştirilememiş olması
- Uzun yıllar kamu otoriteleri ve KOBİ birlikleri tarafından KOBİ’lere yönelik olarak uzun vadeli stratejiler geliştirilememiş ya da uygulanamamıştır.

Kobi'ler dış kaynağa erişim konusundaki zorluklar nedeniyle kendi kaynakları ile faaliyetlerini sürdürmek zorunda bırakılmaktadır. Bununla birlikte kendi kaynaklarını yaratmak konusunda da yeterince başarılı olamadıkları bir gerçektir. Bu sorun bir kısır döngü yaratmakta, firmalar özkaynakları yeterli olmadığı için dış kaynağa başvurmakta, bankalar ise kredi tahsisi sırasında kredi riskinin düşürülmesi açısından firmanın özkaynak yönünden güçlü olmasını aramaktadır. Bununla bağlantılı olarak Kobi'lerin karşı karşıya oldukları bir diğer sorun ise krediler karşılığında yeterli teminat/garanti gösterememeleridir. Üstelik, bankalar risk derecelerine göre, Kobi kredileri karşılığında büyük işletmelerden daha yüksek teminat talep etmektedir.

Grafik 4.1 KOBİ kesimine kullandırılan kredilerin yıllar itibariyle artış yüzdesi (yüzde)⁹⁸

- İşletme Kredilerindeki Artış
- İhtisas Kredilerindeki Artış
- KOBİ kredilerindeki toplam artış

⁹⁸ Bankacılar Dergisi, sayı 58, 2006, bddk.org.otr, S

4.3 KOBİ'LERİN ÖNEMİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, (KOBİ), ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Bu önem özellikle Türkiye gibi zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için daha da artmaktadır.

KOBİ'lerin ekonomiye katkılarını 5 başlıkta toplayabiliriz:

- a) İstihdam yaratılması
- b) Esneklik sayesinde yeniliklere hızla uyum
- c) Girişimciliği teşvik
- d) Butik üretim sayesinde ürün farklılaşması
- e) Büyük işletmelere ara malı temini

4.4 TÜRKİYE'DE KOBİLERİN YAŞADIĞI GENEL SORUNLAR

Ülkemizde KOBİ'lerin sayısı hizmet sektörü de dahil olmak üzere, tüm işletmelerin sayısının yüzde 98,8'ini ve bu işletmelerdeki toplam istihdamın yüzde 45,6'sını oluşturmaktadır. KOBİ yatırımlarının, toplam yatırımlar içindeki payı yüzde 38'e ulaşmakta ve toplam katma değer in yüzde 26,5'i yine bu işletmelerce yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içerisindeki payları, yıllar itibarıyla değişiklik göstermekle beraber ortalama yüzde 10 oranında gerçekleşmekte ve bu kesimin toplam banka kredileri içindeki payı yüzde 5 civarında seyretmektedir. (SARIASLAN Halil, "Türkiye Ekonomisinde KOBİ'ler", TOBB, 1996) Türkiye'de KOBİ'lerin büyük çoğunluğu aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermekte, kurumsal yönetim mekanizmalarının yaratılmaması nedeniyle de KOBİ'lerimizin ortalama ticari faaliyet süreleri çok kısa seyretmektedir.⁹⁹

⁹⁹ Basel Portal, www.baselportal.com, Web

Genel Sorunlar

- Girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyetin işletme sahibinde bütünleşmesi,
- Fizibilite çalışmalarının yetersizliği,
- Ortak girişimlerde ekingenlik,
- İşletmeler arası işbirliği eksikliği,
- Kuruluş yeri seçimi ile ilgili sorunlar,

İdari Sorunlar

- Yönetim ve yönetici sorunları,
- Nitelikli personel bulunamaması,
- İşletme sahiplerinin teknik kökenli olması,
- Örgüt ve örgütlenme sorunları,
- Uzmanlaşma ve formasyon eksikliği,
- İdari, teknik, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde eksiklik,

Üretim ve teknoloji sorunları

- Teknolojik yetersizlik,
- Üretim kapasitesi eksikliği,
- Pazar araştırması yapılmaması,
- Ar-Ge faaliyetlerinin eksikliği,
- Kapasite belirlenmesinde yanlışlıklar,
- Hammadde, işletme malzemesi vb. sağlanmasında yaşanan sorunlar,
- Uluslararası kalite normlarında ürün üretememe,
- Fason retim planında karşılaşılan sorunlar,
- Stoklama (depolama) sorunları,

Pazarlama Sorunları

- Pazar, evre analizi ve erken uyarı sistemlerinden yoksunluk,
- Yeni pazar kanallarının hazırlanamaması,
- Dağıtım sorunları,
- Potansiyel i pazarların bulunması, araştırılması ve değerlendirilmesindeki güçlükler,
- Pazar bilgisi eksikliği,
- İhracat pazarlama sorunları,
- Dış pazarlardaki yoğun rekabet,
- Dış pazarda potansiyel belirleme güçlükleri,

- Dış pazarlama giderlerinin yüksekliği,

- İstenilen standartlara uyamama,

Finansman Sorunları

- İşletme sermayesi ve öz kaynak yetersizliği,

- Yabancı kaynak sağlamada güçlükler ve maliyetlerin yüksekliği, kredibilitenin düşüklüğü,

- Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar,

- İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından bilgi noksanlığı ve profesyonel yönetici çalıştırılmaması,

- Teşviklerden yeterince yararlanılamaması,

Diğer Sorunlar

-Yasal sınırlamalar,

- Destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği,

- Mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi (bilgi eksikliği)

- Yasal hakların savunulamaması,

- Bürokratik işlemler, engeller ve gecikmeler,

- Üniversite-küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesi.

4.5 TÜRK KOBİLERİ VE BANKALAR ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Türkiye'deki bankaların stratejileri ve kredi faaliyetlerine verdikleri önem derecesi büyük ölçüde; daha güvenli ve kârlı yatırım olanaklarının varlığı, genel faiz düzeyi, GSMH artışı, sektörlerin büyüme oranları, genel ekonomik istikrar, vs. gibi makro ekonomik faktörlerin tesiri altındadır. Ayrıca genel faiz düzeylerinde gözlemlenen düşüş, kurumsal krediler pazarındaki düşen kâr marjları, tüketici kredileri pazarındaki artan rekabet bankaların KOBİ'lere giderek daha fazla ilgi duymalarına yol açmaktadır. Türkiye'deki bankaların KOBİ'lere yaklaşımlarına ilişkin önemli olabileceği düşünülen bazı gözlemler, aşağıdaki gibi özetlenebilir:¹⁰⁰

¹⁰⁰ ATALAN. B., "KOBİ'lerin Kredilendirilmesi", Active Dergisi, Sayı: 46, Ocak - Şubat 2006

- Türkiye'deki bankalar, kullanılan kredilerin geri ödemesini oldukça etkin bir şekilde takip etmektedir, ancak kullanımın etkin bir şekilde takip edildiğini söylemek güçtür.
- Risk derecelendirme ve risk fiyatlama sistemleri henüz yaygın değildir.
- Bankalar, KOBİ müşterilerinin sunulan diğer hizmet ve ürünlerden çok, fiyata duyarlı olduklarını, fiyattaki çok küçük bir değişikliğin bile KOBİ müşterisinin başka bir bankaya yönelmesine yol açtığını düşünmektedirler.
- Türkiye'deki bankacılık sistemi, ticari bankaların temel işlevi olan mevduatların krediye dönüştürülmesi işlevinde nispeten yetersiz kalmaktadır.
- KOBİ'lere kullanılan krediler genellikle kısa vadeli ve basit finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yöneliktir.
- Bankalar KOBİ'lere kredi ve diğer ürünler sağlamak konusunda genellikle ellerinden gelinin en iyisini yapmaya çalıştıklarını; KOBİ'lerin kredilendirilmesinde gözlemlenen başarısızlığın, kendi imkân ve güçlerinin ötesinde olan, makro ekonomik koşullar ve Türkiye'deki KOBİ'lere özgü yapısal zafiyetlerden kaynaklandığını düşünmektedirler.
- Bankaların kredi kararlarında genellikle "tasfiye halindeki işletme" yaklaşımı ön plandadır. Bu bağlamda kredi değerlendirmesinde, mali tabloların sağlamlığı ve teminatlar daha fazla önem kazanmaktadır.
- İlişki bankacılığına (relationship banking) giderek daha fazla önem verilmekte; bilgi teknolojileri, uzmanlaşmış personel ve birimler artan bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak ilişki yönetimi kavramı ve müşteri ilişkileri yönetimi kavramları arasındaki ayırım çok belirgin değildir.
- Çoğu banka, belirli bir büyüklüğün altındaki kredi taleplerinde bulunan küçük ölçekli firmalar için kredi puanlaması (credit scoring) yöntemini kullanmaktadır. Bununla beraber kullanılan kredi puanlama modelleri geçmiş verilere dayalı istatistikî modeller olmaktan çok, uzman görüşüne dayalı modellerdir. Daha büyük firmalar ya da daha büyük kredi talepleri için, geleneksel analiz ve değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır.

- Genel anlamda bütün KOBİ'ler hedeflense de genellikle sanayi ya da sanayi ile ilgili hizmet sektörlerinin kredilendirilmesi eğilimi vardır. Bu durum kısmen KOBİ'lerin, sadece sanayi ile ilgili firmalar olduğu şeklindeki muğlak anlayışı yansıtmaktadır.
- Bankaların (ve diğer ulusal kuruluşların) kullandığı KOBİ tanımları genellikle birbirinden ve AB tanımından farklıdır.
- Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar çoğunlukla yeni kurulan firmalara kredi sağlamamaktadır.
- Müşterinin sunacağı bilgi ve belgelerin kalitesi, bir kredi kararındaki en kritik ve potansiyel olarak fiyatlamayı da etkileyebilecek unsurlardır. Bu bağlamda şeffaflıktan uzak olmaları ve güvenilir kayıtlara sahip bulunmamaları, KOBİ'lerin kredilendirmesinde en önemli engellerden birini oluşturmaktadır.
- Profesyonel yönetim eksikliği, hızlı büyüyen firmaların maruz kaldıkları risk derecesini tahmin etmedeki zorluklar, küçük firmaların olumsuz piyasa koşullarına karşı zayıflığı, düşük kâr marjları nedeniyle uzun vadede ayakta kalmalarının güçlüğü, bankaların KOBİ'lere ilişkin algılamalarındaki diğer olumsuz unsurları oluşturmaktadır.

Türkiye ekonomisi içerisinde çok önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler; rekabet gücü yüksek, işletmeler haline getirilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle Basel II ve küresel rekabet şartları tahlil edilerek mevcut yapıdaki yetersizliklerin giderilmesine yönelik aktif bir uygulama sürecinin başlatılması KOBİ'lerin geleceği açısından şarttır.¹⁰¹

Uluslararası kabul görmüş mali tabloların üretilmesi ve uluslar arası rekabet imkânının oluşmasına hizmet edebilmek için düzgün bir bilgi akışını sağlamak amacıyla raporlama ve veri tabanı yönetimi konusunda teknolojik alt yapı kurulmalıdır. Aynı zamanda, nitelikli insan kaynağı için yatırım yapılmalıdır. Firmalarda risk kültürünün oluşması, risklerin tanınması ve yönetilebilir hale gelmesi mümkün kılınmalıdır. Bu anlamda en önemli sonuçlardan biri olarak firmaların

¹⁰¹ Turgut, A., "Bankalar ve Kobiler için dönüm noktası: Basel II standartları", 2007, s.11

sermaye yapılarını güçlendirmesinin yolları aranmalı ve bu husus gerçekleştirilmelidir.¹⁰²

Basel II kararları ülkemizdeki bankaların sermaye yapılarının risk yönetimi açısından sürekli denetime tabi olmasını gerektirmesi, bankalarda risk yönetiminin etkinliğinin artması ile bankaların uluslararası alanda rekabet edebilecek seviyeye ulaşması için çok önemlidir. Ayrıca aracılık fonksiyonlarının daha etkin şekilde yerine getirilmesi, bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması ve böylece ekonomide kayıt dışılığın azalması ile etkin kaynak dağılımı gibi makro düzeydeki olumlu etkilerinin yanı sıra işletmelerin finansman ve yönetim yapılarında iyileşme sağlaması açısından uygulamasında yarar görülen bir sistemdir.¹⁰³

4.6 KOBİ'LERİN BASEL II KRİTERLERİNE UYUM SAĞLAYABİLMELERİ İÇİN ALMALARI GEREKEN ÖNLEMLER

Kurumsal yönetim kültürü yerleşmesiyle birlikte iyi yönetilen şirketler krizlerden fazlaca etkilenmemektedir. "Kurumsal Yönetim" kültürü, en üst düzey yöneticilerden tüm kurum çalışanlarına kadar yaygınlaştırılmalıdır. Kurumsal firmalar eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ilkeleriyle yönetildiği için finansal performansları daha yüksek olacağından, bu tür firmalara, bankalar tarafından verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır. Ayrıca mali yapının güçlendirilmesi Basel II ile birlikte KOBİ'lerin güçlü sermaye yapısına sahip olmaları daha da önem kazanmaktadır. Sermayesini güçlendiren firmalar bankalardan ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarından daha yüksek kredi notu

¹⁰² Arslan, İ., "Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri", 2008, s.66

¹⁰³ Şenturan, Ş., "Basel II Standartları ve Kobi'lerde Kurumsal Yönetişim", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 20, 2006, s.49

alabileceklerdir. Yüksek kredi notuna sahip firmalar daha düşük maliyetli kredi imkânlarını yakalayabilecektir. Bu nedenle yetersiz sermaye ile çalışan KOBİ'ler en kısa zamanda sermayelerini güçlendirmelidir.

Kayıtdışı işlemler kayıt içine alınmalı, Bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtması açısından gerekmektedir. Bilanço dışı varlıklar, bilanço içine alınarak daha gerçekçi mali tabloların hazırlanması sağlanır. Kayıtdışı varlıklar kayıt altına alınarak daha yüksek derecelendirme notları elde edilebilme imkanı sağlanabilecektir. Devlet vergi ve SSK oranlarını düşürerek KOBİ'lerin kayıtdışı faaliyetlerini sona erdirmelerini teşvik etmelidir. Firmaların kayıtdışılığı önlediği takdirde, artan şeffaflıkla birlikte haksız rekabet ortamı son bulacaktır.

Finansman konusunda uzmanlarla çalışılmalıdır. KOBİ'ler genellikle teknik kökenli kişiler tarafından yönetilmekte olup, finansman konularına hakim nitelikli kişileri işyerlerinde istihdam etmemeleri yüzünden finansman sorunlarıyla karşı karşıya kaldıkları bilinen bir gerçektir. Bu yüzden KOBİ'ler nitelikli, finansal piyasalardaki değişimleri takip ederek işletmesine uyarlayabilen, risk yönetimi konusunda deneyimli, alternatif finansman tekniklerine hakim uzman finansmancılarla çalışılmalıdır. Raporlama ve veri tabanı oluşturma konusunda teknoloji altyapısı olan, risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlayacak çalışanları bünyesinde bulundurmalıdır. KOBİ'ler bağımsız kredilendirme kuruluşları ve bankalar tarafından talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilecek insan kaynaklarına sahip olmalıdır. Sağlıklı bilgi akışının olması durumunda KOBİ'lerin derecelendirme notu daha yüksek olabilecek, bu da daha uygun koşullarda kredi ve faiz oranları sağlama imkanı yaratacaktır. Teminat Yapısı; Basel II'de yer alan risk azaltıcı unsurlar dikkate alınarak eksiklikler giderilmelidir. Mevcut sistemde yaygın biçimde kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleriyle firma ortaklarının kefaletlerin Basel II'de risk azaltıcı unsur olarak yer almaması nedeniyle; KOBİ'ler mevcut yapıların da değişiklik yaparak, Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.

Aşağıda ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminat türlerinin değerlendirilmesi yapılmaktadır:

a) Gayrimenkul İpoteği

Basel II’de bir teminat unsuru olarak değil bir alacak t¼r¼ olarak tanımlanmaktadır. Burada konut amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler ve ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler şeklinde bir alacak ayırımına gidilmektedir. Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen ve karşılığında konut amaçlı gayrimenkul¼n ipotek edildiği bir kredi i¼in risk ağırlığı y¼zde 35 olarak hesaplanırken, ticari amaçlı temin edilen ve karşılığında ticari amaçlı gayrimenkul¼n ipotek edildiği bir kredide risk ağırlığı y¼zde 100 olarak dikkate alınacaktır. Standart yaklaşımda uygulamaya bu y¼nde iken, i¼sel derecelendirme yaklaşımında da her iki alacak t¼r¼n¼n riskliliğinin hesaplanmasında farklı form¼lasyonlar kullanılmaktadır. Basel II’de bir alacak t¼r¼ olarak değerlendirilen gayrimenkul ipoteği, ¼lkemizde tamamen farklı olarak hemen hemen her t¼r¼den kredi ¼eřidi i¼in (konut, ticari, yatırım, ihtisas, t¼keticici, Eximbank kredileri vb) kabul g¼ren bir teminat niteliği taşımaktadır.

b) Alacak Temliki

Karşılığı kredi kullandırımı, ¼lkemizde yaygın olarak tercih edilen bir uygulamadır. Özellikle firmaların kamu kurumları nezdinde doğmuş istihkak alacaklarının temliki veya rehni karşılığı kredi kullandırılması Karşılıklar Karanamesi kapsamında likit teminatlar arasında (II.Grup Teminatlar) kabul edilen bir teminat t¼r¼ olmasına rağmen, Basel II standart yaklaşımda risk azaltıcı teminatlar arasında değerlendirilmemektedir. Bu durumun teminatlandırma a¼ısından KOBİ’ler aleyhine olduğunu s¼ylemek m¼mk¼nd¼r.

c) Ger¼ek M¼řteri ¼eki Veya Senedi

Özellikle vadeli alım-satım yapan KOBİ’lerin spot veya rotatif kredi ihtiya¼larının karşılanmasında bankacılık kesimince teminat olarak kabul edilen önemli bir finansal ara¼tır. Basel II dok¼manında, yalnızca ulusal tercihler kapsamında ve temerr¼de uğramış alacakların teminatlandırılmasında 3 yıllık bir

geçiş dönemi için bu tür kıymetli evrakın teminat olarak dikkate alınabilmesi istisnası yer almıştır. Bunun dışında, standart yaklaşımın uygulaması durumunda çek ve senetlerin herhangi bir risk azaltıcı etkisi olmayacaktır.

d) Gerçek Veya Tüzel Kişi Kefaleti

Karşılığı kredi kullandırılması, Basel II’de kısmen yer almaktadır. Basel II, ‘A’- veya üzeri derecelendirme notuna sahip firmalar ile tüm banka garantileri ve kredi türevlerini teminat olarak kabul etmektedir. Ancak ülkemizde hiçbir firma hali hazırda ‘A’-veya üzerinde derecelendirme notuna sahip olmadığından, anılan firmaların vermiş oldukları kefaletlerin kredi riskin azaltıcı unsur olarak kullanılması mümkün gözükmemektedir. Benzer şekilde ülkemizde faaliyet gösteren “KGF”nin de (Kredi Garanti Fonu) herhangi bir derecelendirme kuruluşundan almış olduğu derecelendirme notu bulunmadığı için vereceği kefaletlerinin risk azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Bu itibarla önümüzdeki dönemde, risk yönetimi ve Basel II anlayışıyla uyumlu, yüksek kaliteli bir kefalet hizmetinin varlığı KOBİ’ler için çok büyük bir önem arz edecektir.

Benzer şekilde, “Taşıt Rehmi ve Ticari İşletme Rehni”ne Basel II’de yer verilmemesi KOBİ’ler açısından teminat verilebilir unsurlarda önemli bir kısıtlamayı beraberinde getirmektedir.¹⁰⁴

Basel II düzenlemelerinin getirdiği yeni koşullara baktığımızda bu değişimden en fazla etkilenecek kesimin başında Kobi’lerin geldiğini görülmektedir. Mevcut durumda dahi yapısal, finansal ve kurumsal düzenlemelere uyum sağlamak konusunda güçlük çeken Kobi’lerin yeni uygulama ile gerekli koşulları sağlamak konusunda zorluk çekeceği açıktır. Bu durum, ilk aşamada Kobi’lere tahsis edilecek kredilerin miktarını azaltabileceği gibi, aynı zamanda, kredi kullanma maliyetlerinin artmasına da neden olacaktır. Maliyet artışı, düşük kredi derecelendirme notuna

¹⁰⁴ Bankacılar Dergisi, sayı 58, 2006, bddk.org.otr, s.33-34

sahip firmalarda çok daha yüksek olabilecektir. Bankalar, yeni kriterler doğrultusunda, kendi risklerini ve sermaye yükümlülüklerini azaltmak için, kredibilitesi yüksek, kendi faaliyet alanında kayıt altında çalışan, sürdürülebilir karlılığı ve büyümeyi sağlamış, şeffaf ve doğru raporlama sistemine sahip ve iyi kurumsal yönetim uygulamalarını hayata geçirmiş firmaları tercih edeceklerdir. Basel II’de firma riski, kredi maliyetinin temel belirleyicisidir. Kredibilitesi düşük olan firma için bankanın daha fazla sermaye ayırma zorunluluğu, bankanın sermaye yapısı güçlü ve kredi notu yüksek firmalarla çalışmayı tercih edeceğinin temel nedenidir. Bu tespit, Kobi’lerin, yeni koşulların kendilerini ne şekilde etkileyebileceği ve sürece uyum sağlamak için yapılması gerekenler konusunda bilinçli olmalarını gerektirmektedir.¹⁰⁵

Ek olarak, derecelendirmenin önemini farkında olunması gerekmektedir. Bu amaçla uluslararası kabul görmüş standartlarda şeffaf, güvenilir mali tablolar hazırlanmalıdır. Raporlama ve veri tabanı konularında gerekli teknoloji yatırımları yapılmalıdır. KOBİ’ler niteliksel verilerinin yanı sıra niceliksel verilerinin açıklanmasında da şeffaf ve gerçekçi olmalıdır. Risk yönetimine önem veren, faaliyetlerinden doğan riskleri elimine eden, bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemler arasındaki vade, döviz kuru, parite ve faiz oranı uyumsuzluğunu yok eden firmalar daha yüksek kredi derecelendirme notları alabileceklerdir. Ayrıca firmalar esas faaliyet konularında çalışmalıdırlar.¹⁰⁶

¹⁰⁵ ARAS, G., “Global Eğilimler Çerçevesinde Yatırım Ortamı ve Finansman Kaynakları: Risk Sermayesi Finansman Modeli”, Dinamikler 2007 Kongresi, İstanbul, 2007

¹⁰⁶ YILMAZ, H.B., “Basel II ve Kobiler üzerindeki etkileri”, PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi” (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979, 2007, s.10-11

4.7 BASEL II'YE UYUM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN KOBİ'LERE DÜŞEN GÖREVLER

Yapılacak düzenlemeler, KOBİ'ler ile diğer şirketler arasında bir ayrımcılık olarak değerlendirilmemelidir. Yönetim ve mali yapıları farklı olan tüm işletmeler, Basel II sürecinde ortak yaklaşım altında incelenecek ve kredilendirme talepleri benzer kriterlerle değerlendirilecektir. KOBİ'lerin yeni döneme uyum sürecinde yapmaları gerekenler ise şöyle sıralanabilir:

4.7.1 Kurumsallaşma

Kurumsallaşma bir işletmenin iyi bir organizasyon yapısı kurarak faaliyetlerini belirli kişilere ya da firma ortaklarına bağlı kalmadan sürdürmesidir. Kurumsallaşan işletmelerde her bir pozisyondaki kişinin yetki ve sorumlulukları dengeli bir biçimde önceden belirlenmektedir. Çalışanlar belirli bir iş güvencesi altında firma ortakları adına karar alma mekanizmalarında görev almakta ve sorumluluk yüklenmektedirler. Kurumsallaşan şirketler değişen çevre koşullarına kendilerini daha kolay uydurarak, faaliyetlerinde süreklilik sağlarlar. Kolayca profesyonelleştikleri için kurumsal şirketler daha fazla verimli ve etkin çalışabilmektedirler. Kurumsallaşan şirketlerin ömrü insan ömrüne bağlı olmayacağından gelişme, büyüme ve rekabetçi ortamda ayakta kalma becerileri yüksektir.

4.7.2 Güçlü bir özsermaye yapısı

Öz sermayelerinin güçlülüğü firmaları sermaye yetersizliğinden korumanın yanı sıra, dışsal şoklar karşısında karşılaşacağı likidite, risk, beklenen getirilerin düşüklüğü gibi unsurlardan korur. Bunun dışında öz sermayenin güçlü olması firmaları fazla borçlanmanın getireceği risklere karşı da korur. Firma öz sermayesini güçlendirmek için şunları yapmalıdır:

1. Karlılığı yüksek projelere girmeli,
2. Karını ortaklara dağıtmayıp öz sermayesine ilave etmeli,
3. Gerekirse yeni ortaklar bulmalı,
4. KOBİ Borsası kurulduğu takdirde borsaya kote olarak hisselerinin bir kısmını halka açılmalıdır.

4.7.3. Yeterli net işletme sermayeye sahip olmak

Net işletme sermayesi firmaların dönen varlıklarından kısa vadeli borçlarının çıkartıldığı zaman kalan kısımdır. Net işletme sermayesinin yönetimi firmanın likidite seviyesi için çok büyük öneme sahiptir. Söz konusu sermayenin yeterli, pozitif derecede olması firmanın likit varlıklarla kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama kapasitesini arttırır. Yeterli net işletme sermayesine sahip olan kuruluşlar finansal risklere ve ekonomik krizlere karşı daha güçlü olacaklardır.

4.7.4. Derecelendirme Gerçeğinin KOBİ'lerce kabul edilmesi

Küreselleşen dünyada giderek firmaların faaliyetleri daha yaygınlık kazanmakta ve karşılaşacakları riskler de artmaktadır. Gelişen bilgi ve bilgisayar teknolojisi sayesinde tüm dünyada gerek bireylerin, gerekse firmaların karşılaşacakları riskler çeşitli istatistiksel tekniklerle ölçülmeye başlanmıştır. Bu yolla bugün gelişmiş ülkelerde kredi kullanan bireyler ve firmalar çeşitli yöntemlerle derecelendirilmektedir. Ülkemizde de çok yakın gelecekte bu uygulamalar standart hale gelecektir. Bu gerçeği KOBİ'lerin şimdiden kabullenerek gerekli tedbirleri alması, onları gelecekte finansal pazarlarda daha güçlü yapacaktır. KOBİ'lerin gelişmelere karşı durmak yerine onlara uyum sağlaması başarılarının temel anahtarıdır.

Firmaların derecelendirilmesinde etken olan başlıca finansal kriterler ise şunlardır;¹⁰⁷

¹⁰⁷ ARAS, G., "Basel II'nin KOBİ'ler Üzerine Etkileri", Çözüm Matbaası, İstanbul, 2006

a) Finansal kaldıraç derecesi; Firmanın borç yapısını ve borçlanma derecesini gösterir. Firmaların borç ağırlıklı finansmanı riski artıran önemli bir göstergedir. Bu nedenle firmaların borç özkaynak oranının kabul edilebilir sınırlar içerisinde olup olmadığına bakılır. Firmaların sermayesinin güçlü olması Basel II’de onlar için önemli avantaj oluşturmaktadır. Güçlü sermaye yapısı kredi riskini azaltan önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

b) Sürdürülebilir karlılık; Kâr firma faaliyetlerinin başarısının bir göstergesi olduğu gibi, aynı zamanda firmanın kendi kaynaklarını yaratabilme potansiyelini de gösterir. Faaliyet sonucu yaratılan kaynaklar, işletmenin sadece fırsat maliyeti olan, geri ödemesiz, firma faaliyetlerinin ve yatırımlarının finansmanında kullanabileceği ve yükümlülüklerini rahatça karşılayabileceği kaynaktır. Öte yandan, artık işlemlerin tek başına karlı olmaları yeterli değil, önemli olan karların sürdürülebilir ve istikrarlı olmasının sağlanabilmesidir.

c) Faaliyet döngüsü; Firmalarda paranın bağlı kalış süresini, başka bir bakış açısı ile, ana faaliyet konusuna ilişkin iş döngüsünün ne kadar sürede tamamlandığını gösterir. Evette bu döngünün kısa olması firmanın likiditesini ve nakit akış hızını etkileyecek, bu da ihtiyaç duyulan fon miktarına ve kaynak maliyetine yansıtacaktır.

d) Satışların trendi; Satışlar, firmanın ana faaliyet konusundaki performansının göstergesidir. Firmanın satışlarının istikrarlı artışı aynı zamanda sürdürülebilir karlılığın da ön koşulunu oluşturur. Elbette satışların istikrarı firmanın pazara hitap etmesi, ulaşması, mamullerine olan talep, fiyatlama politikası gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir.

4.7.5. Kobilerin kendi risklerini ölçümleyebilmesi

Bir Firma Kendi Riskini Nasıl Ölçebilir? Bir firmanın borçlarını zamanında ödeyebilme kabiliyeti yalnız firmanın başarısına değil, aynı zamanda ekonomik gelişmelere de bağlıdır. Bu kabiliyeti ölçülebilmek için firmaların yeterli donanıma sahip finansal uzmanlarının olması gerekmektedir. Ancak günümüzde KOBİ’lerin

bunu tek başına yapabilmeleri mümkün olmadığından, mesleki birlik ve Odalarından destek almalıdırlar. Halen Hacettepe Üniversitesi ile beraber ATO böyle bir proje içinde çalışmakta ve yakın gelecekte üyelerinin risklerini ölçebilecek bir alt yapı kurmaya çalışmaktadır.

4.7.6. Şeffaf bir yapıya sahip olmak

Kayıt düzeninde gelişme, esnek yapılara sahip olan KOBİ'lerden başlayacaktır. Bu doğrultuda, firmalar kayıt düzenlerini gözden geçirerek, şeffaf ve muhasebe standartlarına uyumlu tablolar hazırlayarak, kayıt dışı işlemleri kayıt içine almalıdırlar. Basel II sisteminde kayıt dışılık kredi ilişkisinde risk primini arttıracığından, şeffaflık bir zorunluluk olmaktan öte bir kültür olarak yerleşecektir. TÜİK tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre 100 YTL'nin 64 YTL'si ve 100 çalışanın 55,4'ü kayıt dışıdır. Risklerin yarısının kayıt dışı kalması, bankanın ölçemediği riski almak istememesi veya yüksek fiyatla alması sonucunu doğuracağından işletmeler daha şeffaf olma ve kayıt dışı olmama yoluna gideceklerdir. Ülkemizde işletmeler kayıt dışında kalarak maliyetlerini düşürdüklerini düşünmektedirler. Ancak bu durum Basel II sisteminde işletmelerin daha yüksek faizle borçlanmalarına neden olacağından, bu avantajları ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan firmaların giderek kayıt içine girmeleri ile kayıt dışı firmaların hareket alanı daralacaktır. Gelişen bilgisayar teknolojisi ve altyapısının işletmelerin üzerindeki denetimi giderek arttıracığı da bilinmektedir. Diğer taraftan toplum da iş hayatında giderek daha fazla şeffaflık istemektedir.

4.7.7. Güçlü mali göstergeler ve sermaye yapısı oluşturmaya çalışarak iyi bir derecelendirme notuna sahip olmak

Şirketlerin başarılı bir şekilde mali yükümlülüklerini yerine getirmeleri yalnızca özsermayelerinin güçlü olması koşuluna bağlı değildir. Daha etkin nakit, alacak ve stok yönetimi dışında başarılı bir borçlanma yönetimi olması gerekmektedir. Firmanın mali göstergeleri aşağıda belirtilen oranların sektör ortalamalarının üzerinde olması ile değerlendirilir :

- Cari Varlıklar/Cari Borçlar

- Asit Test Oranı
- Borç/Toplam Varlıklar
- Varlık Devir Hızı
- Net Kar Marjı
- Brüt Kar Marjı
- Varlık Kar Marjı
- Nakit Oranı
- Stok Devir Hızı
- Alacak Devir Hızı
- Faiz Ödeme Gücü Oranı
- Borç / Öz sermaye

4.7.8. Esas faaliyet alanlarında çalışmaya gayret göstermek

Küçük ve Orta ölçekli firmaların başarıları, yapıları gereği belirli bir iş kolundaki başarıya dayanmaktadır. Ancak bu kuruluşların aile şirketi olmaları nedeniyle genellikle önemli derecede yönetim problemleri vardır. Kurumsallaşmaları oldukça zayıftır. İyi bildikleri alanda uzmanlıkları ile başarılı olan bu kuruluşlar farklı alanlara açıldıkça çeşitli yönetim problemleri ile karşı karşıya gelmekte ve verimlilikleri düşmeye başlamaktadır. Yapılan araştırmalar KOBİ'lerin en çok ana faaliyet alanlarında başarılı olduklarını ortaya koymaktadır. Başarılı olmanın temelinde bir işi çok iyi bilmek yatmaktadır. Konusunda uzmanlaşan işletmeler neyin, nasıl ve hangi teknoloji ile yapılacağını bilirler. Başarının temelinde bilgi vardır.

4.7.9. Tepe yönetimden başlayarak en alt düzeydeki çalışana kadar kurumsal yönetim ilkelerini benimsemek

Yönetişim, yönetimden farklı olarak, yönetim, iletişim ve etkileşim kavramlarının birleşiminden oluşmuştur ve birlikte yönetmek anlamına gelmektedir. Kurumsal Yönetişim temelde 4 kavram üzerine kurulmuştur: Açıklık, şeffaflık, adil olmak ve hesap verilebilirlik. Tüm bu prensipler çerçevesinde sorumluluk duygusu yükselmektedir. Bilgilere erişim hakkı tanınmadan ne demokratik katılımdan ne de şeffaflıktan söz etmemiz mümkün olamaz. Bu nedenle kapalı ve katılımsız yönetimler, totaliter bir tutuma, yolsuzluk olaylarına ve aşırı merkeziyetçilikten dolayı tıkanan yönetimlere sebep olacaktır.¹⁰⁸ Kurumsal yönetim tartışması sahtecilik, iflaslar ve yöneticilerin aldıkları anormal ücretler gibi olaylarla çok daha fazla körüklenmiştir. Kurumsal yönetişimin gündemde kalmasına katkıda bulunan diğer faktörler arasında; Uluslararasılaşmanın yaygınlaşması, finansal piyasaların entegrasyonu, risklerin artması, toplumun firmalarla ilgili beklentilerindeki değişiklikler, yetersiz raporlama ve denetçilerin verimsizlikleri sayılabilir. BASEL II “KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi” Kurumsal Yönetişimi yaymanın temelinde Basel II standartları yer almaktadır. Basel II standartlarıyla kurumsal yönetim kavramının daha da yaygınlaşarak işletmelerde en alt düzeyden en üst düzeye kadar her düzeyde kullanılması hedeflenmektedir.

4.8 KAMU OTERİTELERİ TARAFINDAN YAPILMASI GEREKENLER

Türkiye’de faaliyet gösteren tüm KOBİ’lerin Basel II kriterlerine uygun sağlayabilmeleri amacıyla, ulusal denetim otoritesi ve siyasi otoritelerin almaları gereken aksiyonlar ve düzenleme yapılması gereken alanlar aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

¹⁰⁸ UÇKAN, Ö., “ E-devlet, e-demokrasi ve Türkiye, Literatür Yayıncılık”, İstanbul, 2003

- KOBİ'lerin gelişimi ve yeni konjonktüre (Basel II) uyumlarının sağlanabilmesi amacıyla ekonomik istikrarın sağlanması, enflasyonun aşağıda çekilmesi, reel faizlerin makul düzeylere inmesi, makro ekonomik göstergelerdeki iyileşmenin devam ettirilmesini sağlayacak ekonomik programlar hayata geçirilmelidir.
- KOBİ'ler için ülkemiz gerçeklerine uyum, ölçeksel, bölgesel ve sektörel bazda farklılaştırılmış yeni finansman yöntemleri ve amaçları geliştirilmelidir.
- KOBİ'lerin varlıklarını korumaları amacıyla yapacakları yatırımlar desteklenmeli, yönetim kaliteleri artırılmalıdır. (finansal danışmanlık, Ar-Ge, modern teknoloji, kalifiye eleman temini gibi)
- KOBİ'lerin, Basel II'nin etkileri, finansal planlama, finansal yönetim, yatırımlar ve borç yönetimi konusundaki eksiklikleri eğitim yolu ile giderilmelidir.
- Finansal raporlama sistemlerinin uluslar arası standartlara uygun hale getirilmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Bankacılar Dergisi, sayı 58, 2006, bddk.org.tr, s.57

5. SONUÇ

Finans sektöründe istikrar sağlamak amacıyla düzenlenen Basel I'de KOBİ'lere ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Eksikliklerin giderilmesi için ortaya çıkarılan Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesinde KOBİ'lerin bankalarla kredi ilişkilerini etkileyecek önemli hükümler yer almaktadır. Ancak bu hükümler KOBİ'ler için çeşitli finansal zorlukları ve yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir.

Günümüzün çağdaş işletme teorisinin ulaştığı en kapsamlı çözümlerden bir tanesinin de risk yönetimi olduğu bir gerçektir. Çünkü risk yönetimi getiri, sermaye ve riski ilişkilendiren; bunların arasında optimum dengeyi kuran bir yaklaşım, bir yönetim tekniği ve bir yönetim anlayışıdır. Risk yönetimi, profesyonel bir yöneticilik anlayışı ile finansal altyapısı güçlü bir şirkette uygulandığı takdirde çok başarılı sonuçlar ortaya çıkabilir.

KOBİ'ler ise ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması ve sürdürülmesine bir çok olumlu katkı sağlamaktadır. İşsizliğin azaltılması ve yeni istihdam alanlarının yaratılmasında oynadıkları rolleri ve piyasa koşullarında meydana gelen değişimlere hızlı uyum sağlayabilen esnek bir üretim yapısına sahip olmaları, onları gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi Türkiye'de de önemli bir konuma getirmektedir. Avrupa Birliği ile bütünleşme isteğinde olan Türk finans sektöründe "risk yönetimi kültürü"nü yaygınlaştırması ve AB bankaları ile olan yakınsamanın sağlanması için Basel-II bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Finans sektöründe daha kaliteli risk yönetimini ve buna bağlı olarak sürdürülebilir bir istikrarı hedefleyen BDDK açısından, Basel-II'nin mevcut sistemi yeni ve iyileştirilmiş bir düzeye taşıyacak bir çığa görevi görmesi mümkündür. Buna bağlı olarak da KOBİ'lerin yeniden yapılanma süreci içerisinde Basel II'nin beraberinde getirdiği yeni mevzuata uyum sağlamaları ülkemizin kalkınması açısından çok önemlidir.

KAYNAKLAR

AKSEL, KAAAN.; ÖNDER, ALPER., “Yeni Basel Antlaşması Basel II: Temel Çerçevesi, TBB, İstanbul, 2002

ALTINTAŞ, AYHAN., “Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Sermaye Yeterliliği 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Basel-I Ve Basel-II”, Turhan Kitapevi, İstanbul, 2006

ARAS, G., MUSLUMOV, ALOVSAT., “The Effects of The Macroeconomic Forces on The Performance of SME’s in Turkey”, SME's in a Global Economy International Conference, University of Wollongong, Wollongong, Australia, 2002

ARAS, GÜLER., “KOBİ’ler İçin Yeni Finansal Koşullar: Basel II Sonrası Yeni Kredilendirme Oritereleri”, Kobi Zirvesi, İstanbul, 2006

ARAS, GÜLER., “Global Eğilimler Çerçevesinde Yatırım Ortamı ve Finansman Kaynakları: Risk Sermayesi Finansman Modeli”, Dinamikler 2007 Kongresi, İstanbul, 2007

ARAS, GÜLER., “Basel II’nin KOBİ’ler Üzerine Etkileri”, Çözüm Matbaası, İstanbul, 2006

ARAS, GÜLER., “Kurumsal Yönetim ve İşletmelerden Sürdürülebilir Değer Yaratma”, TKYD, 2006

ARAS, G., “Basel II Kriterlerinin, Reel Sektör ve KOBİ’lerin Finansmanı Üzerine Etkisi”, Panel, İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul, 2006

ARAS, GÜLER., “Globalleşme Sürecinde Reel Sektör Finans Sektörü İlişkisi: Swot Analizi”, Uluslar arası Finans Zirvesi, İstanbul, 2006

ARAS, GÜLER., CROWTHER, DAVID. , “Corporate Sustainability Reporting: a Study in Disingenuity?”, Corporate Accountability Conference, NewYork, 2007

ARAS, GÜLER., CROWTHER, DAVID. , “Setting Standards in Harmony: the Route to the Setting of Reporting Standards”, International Balkans Countries Accounting and Auditing Conference, Edirne, 2007

- ARAS, GÜLER., "Basel-II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci",
Yıldız
Teknik Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005
- ARSLAN, İBRAHİM., "Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri",
2008
- ATALAN. BÜLENT., "KOBİ'lerin Kredilendirilmesi", Active Dergisi, Sayı: 46,
Ocak - Şubat 2006
- ATAN. MURAT., "Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama",
T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2002
- AYAN, EBUBEKİR., "Türkiye'de Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II
Uzlaşısı Ve Faiz İle Kur Risklerine İlişkin Bir Uygulama", Doktora Tezi, Kocaeli,
2007
- AYHAN, YÜKSEL.; "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri",BDDK,
Araştırma Raporları:2005/4
- BABUŞCU, ŞENOL., "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk
Yönetimi", Akademi Consulting&Training,2005
- BEŞİNCİ, MURAT., "Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün
Basel II'ye Uyum Süreci", Active Dergisi, Kasım-Aralık 2005
- BLUM, JURG. M., "Why 'Basel II' may need a leverage ratio restriction" - Journal
of Banking and Finance, Volume 32, 2008
- BOLGÜN, EVREN. ve AKÇAY, BARIŞ., Akçay. Risk Yönetimi , İstanbul, Scala
Yayıncılık, 2003
- BOLGÜN, EVREN., AKÇAY, BARIŞ., "Risk Yönetimi Finansal Piyasalarda Risk
Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış", Scala Yayıncılık,
2003
- BOYACIOĞLU, MELEK ACAR., "Operasyonel Risk ve Yönetimi", Bankacılar
Dergisi, Sayı 43, 2002

CANDAN, HASAN. ve ÖZÜN, ALPER., “Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II”, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006

CEBENOYAN, A. SİNAN., STRAHAN, PHILIP .E., “Risk management, capital structure and lending at banks”, Journal of Banking & Finance vol. 28, 2004

ÇAKIR, MEFTUN., “Basel standartları ve standartların kobi'lere etkileri”, Akdeniz Üniversitesi Yüksek lisans tezi, Antalya, 2007

ÇELİK, KEREM RUŞEN., “Basel-II'nin küçük ve orta ölçekli işletmelere etkileri: Gaziantep'te bir Uygulama”, Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2007

DOERIG, HANS ULRICH., “Operational Risks In Financial Services An Old Challenge In A New Environment”, Credit Suisse Group, Nisan 2003

DORFMAN, MARK. S., “Introduction to Risk Management and Insurance” , Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall, 2007

FRANK, HEID., “The cyclical effects of the Basel II capital requirements”, Journal of Banking & Finance, no: 31,2007

GEIGER, HANS. (2000), “Regulating and Supervising Operational Risk for Banks”, Institut für schweizerisches Bankenwesen, **Working Paper**, No. 25, Zurich.

GÜR, ESRA., “Bankacılıkta Risk Yönetimi Ve Risk Ölçüm Yöntemleri”, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007

HOELSCER, D., QUINTYN, MARC.; “Costs Of Banking Crisis”, Occasional Paper”, IMF, Washington DC, 2003

HUBBARD, DOUGLAS., "The Failure of Risk Management: Why It's Broken and How to Fix It", John Wiley & Sons, 2009

JOHNSTON, MARK., “Extending the Basel II approach to estimate capital requirements for equity investments”, Journal of Banking & Finance no: 33, 2009

JORION, PHILIPPE., 'Bank Trading And Systemic Risk', National Bureau of Economic Research, Working Paper No: W11037, Ocak, 2005

KALKAN, AYŞE., “Bankacılıkta risk yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemi üzerine bir değerlendirme”, Uludağ Üniversitesi, 2007

KARACAN, ALİ İHSAN., “Bankacılık ve Kriz”, Creative Yayıncılık, İstanbul, 2000

KAVAL, HASAN., 2000. Bankalarda Risk Yönetimi, Yaklaşım yayınları, Ankara, 342s.

KÜÇÜKÖZMEN, COŞKUN., MAZIBAŞ, MURAT., YÜKSEK, A., “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II)”, BDDK, Aralık, 2004

LANG, WILLIAM, MESTER, LORETTA. J., VERMILYEA, TODD, “Competitive effects of Basel II on US bank credit card Lending”, Journal of Finance Intermediation no:17, 2008

OLSSON, ROLF., “In search of opportunity management: Is the risk management process enough?”, International Journal of Project Management, vol.25, 2007

PEKAK, BÜRRA., P., AKBAŞ, UĞUR., ERDEM, NEZİHE., “Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobilere Etkileri”, TBB, Eylül, 2004

PENNATHUR, ANITA., “Clicks and Bricks : e-Risk Management for Banks in the Age of Internet”, Journal oh Banking & Finance, N:25, 2001

PRICEWATERHOUSECOOPERS (PWC). “Yeni Basel Antlaşması: AB Bünyesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Çalışmalarında Beklenen Gelişmeler ve Türkiye'ye Muhtemel Etkileri”. Ankara: BDDK, 2002

ŞEN, KÜBRA., “Basel I Süreci Ve Türk Bankacılık Sektörünün Kurumsal Yapılanmasına Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2008

ŞENTURAN, ŞERMİN., "Basel II Standartları ve Kobi'lerde Kurumsal Yönetişim", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 20, 2006

TEKER, SUAT., BOLGÜN. K. EVREN., AKÇAY, M. BARIŞ., "Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması", <http://www.e-sosder.com/dergi/1204-TEKER.pdf>, 2005.

TURGUT, AHMET., “Bankalar ve Kobiler için dönüm noktası: Basel II standartları”, 2007

UÇKAN, ÖZGÜR., “ E-devlet, e-demokrasi ve Türkiye, Literatür Yayıncılık”, İstanbul, 2003

ULUDAĞ, İLHAN., “Finans Kulüp Konferansı Açılış Konuşması”, Kadir Has Üniversitesi, 2006

Xie, LILI., Universal Banking, Firm Finance and Firm Growth: An Empirical Analysis, [Online], available from <https://netfiles.uiuc.edu/lxie/documents/empirical.pdf>, 2004

YILDIRIM, OĞUZ., "Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler", <http://www.dtm.gov.tr/ead/dtdergi/ocak%202004/turk.htm>, 2004

YILMAZ, H.B., “Basel II ve Kobiler üzerindeki etkileri”, PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi” (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979, 2007

YÜZBAŞIOĞLU, A.NEJAT., “Risk Yönetimi ve Gözetim Teknikleri” , Risk Yönetimi Konferansı Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası, İstanbul, 2003

İnternet Kaynakları

Ankara Ticaret Odası (ATO) Yayınları – Basel II - 2007

Aytulun A., “Basel II”, <http://www.tmud.org.tr/download/BaselIIKriterleri.ppt>

TBB. Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu ,Bankaların Risk Yönetimi Çalışmaları Hakkında Değerlendirme , Nisan 2004, bddk.org.tr

TBB. Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu,Operasyonel Risk Veri Tabanı, Nisan 2004, bddk.org.tr

Bankacılar Dergisi, sayı 58, 2006, bddk.org.tr

BDDK, (Ocak 2005). 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlasısı (Basel-II),
bddk.org.otr

www.bddk.org.tr/basel2

BDDK. Bankacılık Sektörü Basel II Gelişme Raporu, 2006, bddk.org.otr

BDDK. Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu,Aralık 2004

BDDK. Finansal Piyasalar Raporu , Sayı - 1-2 Mart- Haziran 2006

BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı 13, Mart 2009

BDDK, Basel II ilerleme raporu, Mayıs, 2009

Basel II'ye Geçiş Yol Haritasına İlişkin Bddk Başkanı Tevfik Bilgin'in Konuşma
Metni

Bank for International Settlements, "About The Basel Committee",
<http://www.bis.org/bcbs/index.htm>, 10 Ocak 2008

Bank for International Settlements, "BIS History-Overview",
<http://www.bis.org/about/history.htm>, 10 Ocak 2008,s 1

TBB, Bankacılıkta Etkin Gözetim ve Denetime İlişkin Temel Prensipler Basel
Komite, (Erişim) www.tbb.org.tr/turkce/basle/etkin_gozetim.doc , 15 Ocak 2008, s2

http://www.sekerbank.com.tr/basel_kobi.pdf

http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf, "Risk Yönetimi ve Basel
II'nin

Kobilere Etkileri", Türkiye Bankalar Birliği Basel II Yönlendirme Komitesi; Eylül
2004, (Erişim tarihi:25.12.2006)

<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi58/Halkbank.pdf> "Basel II'nin KOBİ'lere
Etkileri", Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, sayı:58, 2006

http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel_II_SME.pdf

http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/ilerleme_raporu_degerlendirmesi_19062006.pdf

<http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.Pdf>

<http://www.baselportal.com>

<http://www.baselportal.com/kobiler.html>

Bankacılık Dzenleme ve Denetleme Kurulu Raporu, Mayıs 2009, bddk.org.otr

BIS, Basel Capital Accord,

Http://www.bis.org/basel_committee/basel_capital_accord, 1998

Basel Bankacılık Denetim Komitesi Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması Gözden Geçirilmiş Çerçeve Kapsamlı Versiyon, bddk.org.otr

Bankacılık Dzenleme Ve Denetleme Kurumu 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL-II) 2005, bddk.org.otr

ÖZGEÇMİŐİM

9 Mart 1981 İstanbul doğumluyum. 1995’de ilköğretimi, 2000’de ise lise öğrenimimi tamamladım. Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat bölümünden 2006 yılında mezun oldum. 2002 yılından beri özel bir bankada görev yapmaktayım.